

COVID-19 - FOCUS DIENSTEN AAN BEDRIJVEN SECTORALE ANALYSE- EN PROSPECTIENOTA

Wat zijn de potentiële gevolgen van de COVID-19-crisis op de diensten aan bedrijven in het Brussels Gewest?

April 2022

April 2022 - Oorspronkelijke franstalige versie

Inhoudstafel

Inleiding	4
Methodologische overwegingen	8
1.1 Classificatie volgens economische activiteit: de NACE-BEL 2008-codes	8
1.2 Classificatie per beroepsdomein	13
1.3 Classificatie per beroepencode (zelfstandigen)	13
Werkgelegenheid in de sector diensten aan bedrijven in het BHG: situatie vóór de crisis en eerste gevolgen van de pandemie	14
2.1 Werk in loondienst	14
2.2 Zelfstandige arbeid	18
Diensten aan bedrijven tijdens de COVID-19-crisis: gebruik van overheidssteun	22
3.1 Tijdelijke werkloosheid corona (RVA)	22
3.2 Het overbruggingsrecht (RSVZ)	27
Effecten van de crisis op de dynamiek van de Brusselse bedrijven in de sector van de diensten aan bedrijven	29
4.1 Demografie van de bedrijven	29
4.2 Evolutie van faillissementen en banenverlies tijdens de coronacrisis	32
Gevolgen van de crisis op de werkloosheid in de sector	35
5.1 Evolutie van het aantal NWWZ tijdens de crisis	35
5.2 Werkaanbiedingen in de sector van diensten aan bedrijven	37
5.3 Knelpuntberoepen in het BHG: wat is de situatie voor bepaalde diensten die aan bedrijven worden verleend?	40
Overleg met vertegenwoordigers van de bewakings- en schoonmaaksector in het BHG	42
6.1 Situatie van de sectoren vóór de crisis	43
6.2 De sectoren tijdens de crisis	45
6.3 Vooruitzichten voor de sectoren na de crisis	47
Conclusie	50
Bibliografie	52
Bijlagen	54

Inleiding

«De COVID-19-crisis heeft een zware impact gehad op de dienstensector, die de kern vormt van de Brusselse economie»

De COVID-19-pandemie heeft een ongekende gezondheids- en sociaaleconomische crisis teweeggebracht (HRW, 2020; HRW, 2021; IMF, 2020; OESO, 2020), waarvan de gevolgen sterk verschillen van sector tot sector (NBB, 2022; Coppens et al, 2021, Struyven et al, 2020a, Struyven et al., 2020b), zelfs binnen een en dezelfde sector, al naargelang de impact van de maatregelen van de overheid om de verspreiding van het virus in te dammen. Dhyne et al. (2021) menen dat “de COVID-19-crisis een grotere impact heeft gehad op een groter deel van de bedrijven dan de financiële crisis van 2008-2009”. Naast de verschillen in de impact tussen en binnen de diverse sectoren had **deze crisis ook zeer uiteenlopende gevolgen naargelang de werkstatus en de sociodemografische kenmerken van de personen** (NBB, 2022; Freyssinet, 2021; Struyven et al, 2020b)¹.

Als gevolg van verschillende (volledige of gedeeltelijke) stopzettingen van economische activiteiten om gezondheidsredenen en ondanks de implementatie van een aanzienlijk aantal economische steun-

maatregelen², heeft de COVID-19 crisis een zware impact gehad op de dienstensector in zijn geheel, die de kern vormt van de Brusselse economie (view.brussels, 2021a; NBB, 2021). In het Economisch Tijdschrift van de NBB, gepubliceerd in september 2021³, besluiten Coppens et al. (2021) ook dat **de dienstensector het zwaarst werd getroffen door de recente crisis**, terwijl het doorgaans de verwerkende industrie en de bouwsector zijn die het gevoeligst zijn voor de economische conjunctuur.

Van bij het begin van de gezondheids crisis is view.brussels begonnen met het opstellen van een reeks sectorale COVID-19-focusdossiers om inzicht te krijgen in de reeds zichtbare gevolgen van de pandemie op korte termijn en de mogelijke gevolgen op middellange/ lange termijn voor meerdere essentiële activiteitensectoren voor laaggeschoolde Brusselse werknemers, waaronder de detailhandel (view.brussels, 2020a), de horeca (view.brussels, 2020b) en het transport en de logistiek (view.brussels, 2021b). In deze vierde focus belicht view.brussels **de gevolgen van de gezondheids crisis voor de sector ‘diensten aan bedrijven’ in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest** (BHG).

Deze relatief grote en diverse sector vertoont, net als andere sectoren met een heterogene samenstelling, mogelijk verschillende gevolgen afhankelijk van de aangeboden activiteiten (bv. catering in bedrijven⁴,

1 Zie ook de [analyse van Statbel](#) over de gevolgen van de COVID-19-crisis voor de Belgische arbeidsmarkt in 2020.

2 Een gids met alle coronasteunmaatregelen is beschikbaar via [l'Echo](#).

3 NBB, [Economisch Tijdschrift](#).

4 Bosseler J., *Comment les cantines d'entreprises tentent de survivre au covid*, in *Le Soir*, 29/08/2021 en *L'Echo*, *Pour sortir de la crise, Aramark doit se réinventer*, 22/09/2021.

beveiliging⁵, bewaking en schoonmaak⁶, administratieve, rechtskundige of boekhoudkundige diensten en adviesdiensten enz.). **Op de meest kritieke momenten van de gezondheids crisis** (maart/april 2020 en najaar 2020) hing de voortzetting van die activiteiten af van het feit of ze "essentieel" waren, soms op indirecte manier (bv. de verlening van begeleidingsdiensten in essentiële bedrijven of de vraag naar schoonmaak-, onderhouds- of reparatiediensten in andere cruciale sectoren). Het hangt ook af van de mogelijkheid voor sommige bedrijven om een (gedeeltelijke of volledige) telewerkregeling op te zetten, die naar verwachting meer van toepassing is op "intellectuele" diensten (doorgaans hoger geschoold, zoals consultancy of juridische diensten enz.) dan op "manuele" diensten (gewoonlijk minder geschoold, zoals bedrijfs catering, beveiliging, bewaking, schoonmaak enz.). Uiteindelijk heeft elk van de bestudeerde Brusselse segmenten tijdens de verschillende fasen van de gezondheids crisis, tussen vergunningen, aanbevelingen en verboden door, verschillende realiteiten gekend, zowel vanuit het oogpunt van de vraag als van het aanbod van diensten.

De veralgemening van telewerk tijdens de coronacrisis heeft een grote impact gehad op sommige diensten aan bedrijven. Vooral in de segmenten met een groter aantal banen die een minder hoog opleidingsniveau vereisen, met name in het Brussels

Gewest, waar ondanks een verbetering van de epidemiologische situatie tijdens de zomer van 2021, telewerk vanaf 1 september 2021 in Brussel "aanbevolen" bleef wegens de lage vaccinatiegraad⁷ terwijl de aanbeveling niet meer van toepassing was in de andere twee gewesten. Na een nieuwe verslechtering van de gezondheidssituatie maakte het Overlegcomité van 17 november 2021 telewerken opnieuw verplicht in het hele land (aanvankelijk 4 dagen per week tot 13 december 2021 en daarna 3 dagen per week)⁸. De verspreiding van de nieuwe, "besmettelijkere" omikronvariant⁹ en de opstoot van een vijfde epidemiegolf¹⁰ heeft de overheid ertoe gebracht een status quo te handhaven voor verplicht telewerken (4 dagen per week) gedurende de volledige maanden december 2021 en januari 2022. Het Overlegcomité van 11 februari 2022 constateerde een daling van de circulatie van het virus en van het aantal nieuwe ziekenhuisopnames en maakte een einde aan het verplichte telewerk in het hele land, dat vanaf 18 februari 2022 nog slechts sterk aanbevolen" was¹¹.

Die verwachte veralgemening van telewerk in een meer structurele vorm¹² sroept niettemin een aantal vragen en problemen op over de impact ervan in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (DULBEA en IGEAT 2021), met name voor de sector van de diensten aan bedrijven. De invoering van een hybride werkorganisatie (gemengd op kantoor/telewerk) dreigt de luchtbel van leegstaande kantoren in Brussel nog

5 Dos Santos G., *Le secteur de la sécurité boosté à Bruxelles par l'imposition du Covid Safe Ticket*, in *La Capitale*, 08/09/2021 en Berger S. & Meunier R., *Agents de sécurité, un métier en pénurie : "Certains profils sont plus difficiles à trouver"*, in *La Libre*, 12/09/2021.

6 Danjou C., *Déconfinement: nettoyage et gardiennage, deux secteurs en première ligne*, in *Le Soir*, 02/05/2020. et *Le Soir*, *Coronavirus - Seul un professionnel du nettoyage sur dix a pu obtenir une compensation financière*, 14/06/2021.

7 L'Echo, *Quelles recommandations pour le télétravail à Bruxelles?*, 28/09/2021.

8 Overlegcomité van 17 november 2021 - L'Echo, *Port du masque généralisé, télétravail obligatoire: le Codeco a tranché*, 17/11/2021.

9 L'Echo, *Omicron devrait être majoritaire en Belgique dès ce week-end*, 24/11/2021.

10 L'Echo, *Codeco: télétravail, enseignement... "Les mesures actuelles sont conservées"*, 06/12/2021.

11 Biermé M. & Coppi D., *Les décisions du Codeco: on passe à l'orange le 18 février, le télétravail n'est plus obligatoire, on démasque les enfants*, in *Le Soir*, 11/02/2022.

12 Le Soir, *Télétravail: neuf entreprises sur dix veulent poursuivre*, 19/09/2021 en Le Soir, *Plus d'un travailleur sur trois préférerait démissionner plutôt que de renoncer au télétravail*, 27/09/2021.

verder te doen aanzwellen¹³. Ze kan er ook toe leiden dat bepaalde activiteiten die sterk afhankelijk zijn van een fysieke (voltijdse) aanwezigheid op de werkplek verdwijnen en/of dienstverleners dwingen zichzelf opnieuw uit te vinden om te overleven (zoals bedrijfscatering, schoonmaakactiviteiten, beveiliging en bewaking)¹⁴. Voor de laatste twee diensten lijkt het er wel op dat het economische herstel in 2021 de vraag heeft gestimuleerd¹⁵.

Op basis van een systematisch overzicht van de belangrijkste tendensen in de periode vóór de crisis wil dit verslag **de effecten van de crisis in kaart brengen, alsook de gevolgen die ze op middellange/lange termijn met zich kan brengen voor de Brusselse sector van diensten aan bedrijven**. De verschillende delen zijn als volgt gestructureerd.

- ▶ Het **eerste deel** bevat een overzicht van de classificaties (economische activiteiten, beroepsdomeinen en beroepscode) en bijhorende gegevens die werden gebruikt om de verschillende activiteiten die verband houden met diensten aan bedrijven af te bakenen.
- ▶ Het **tweede deel** kwantificeert de situatie van voor de crisis in termen van werkgelegenheid (loontrekkenden en zelfstandigen) in de sector van de diensten aan bedrijven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Afhankelijk van de gegevens die op het moment van schrijven van deze focus beschikbaar zijn, legt dit deel ook bepaalde gevolgen voor de werkgelegenheid in de sector bloot.
- ▶ In het **derde deel** gaan we na in welke mate de Brusselse bedrijven en zelfstandigen die actief zijn

¹³ L'Echo, *La bulle des bureaux vides grossit à Bruxelles*, 04/03/2021.

¹⁴ Lemaire P., *Qui sont les oubliés du télétravail ?*, in *Le Soir*, 24/11/2021.

¹⁵ L'Echo, *La reprise économique dope la demande dans le gardiennage et la sécurité*, 01/12/2021.

in de sector van de diensten aan bedrijven gebruik hebben gemaakt van de twee belangrijkste steunmaatregelen van de overheid, namelijk het stelsel van tijdelijke werkloosheid wegens corona (voor de werknemers) en het stelsel van overbruggingsrecht wegens corona (voor de zelfstandigen). Terwijl dat laatste op 31 maart 2022 officieel afliep¹⁶, werd aangekondigd dat zelfstandigen die zwaar zijn getroffen door de oorlog in Oekraïne nu recht zullen hebben op een nieuw overbruggingsrecht, identiek aan dat van de gezondheids crisis, gedurende de periode van 1 april 2022 tot en met 30 juni 2022¹⁷. Het stelsel tijdelijke werkloosheid wegens corona was eerder verlengd tot eind juni 2022, ook vanwege de oorlog in Oekraïne. De analyse van de gevolgen van de COVID-19-crisis van de afgelopen twee jaar moet worden gemaakt in het licht van die maatregelen. Deze hebben de arbeidsmarkt in zekere zin in leven gehouden en, hoewel gedifferentieerd naargelang de sectoren in Brussel, bedrijven en zelfstandigen in staat gesteld hun activiteit te handhaven zonder hun toevlucht te moeten nemen tot talrijke ontslagen of tot het aanvragen van faillissement.

▶ Het **vierde deel** is gewijd aan de dynamiek van de Brusselse bedrijven in de sector. Het gaat met

name in op het effect van de steunmaatregelen van de overheid op de faillissementen en het banenverlies in de sector sinds de uitbraak van de crisis in maart 2020.

▶ Het **vijfde deel** behandelt de administratieve werkloosheid in Brussel en de werkaanbiedingen (WA) die Actiris heeft ontvangen. Het bevat een analyse van de evolutie van het aantal bij Actiris ingeschreven niet-werkende werkzoekenden (NWWZ) in de beroepencodes die verband houden met de diensten aan bedrijven in het licht van de COVID-19-crisis. Dat is ook het geval voor het aantal WA voor functies in de beroeps codes voor diensten aan bedrijven. Tot slot bevat het vijfde deel een overzicht van de spanningen op de arbeidsmarkt in verband met de sector diensten aan bedrijven in het BHG (knelpuntberoepen).

▶ Het **zesde deel** biedt een samenvatting van wat werd gezegd tijdens het overleg met vertegenwoordigers van twee specifieke sectoren die actief zijn in de diensten aan bedrijven: bewaking en schoonmaak. Dat overleg vond begin 2022 plaats.

▶ In het **laatste deel** komen we tot een conclusie.

16 Le Soir, *Le gouvernement s'accorde sur les mesures de soutien pour les secteurs touchés par la crise sanitaire*, 10/12/2021.

17 L'Echo, *Les indépendants touchés par la guerre en Ukraine bénéficieront d'un droit-passerelle*, 06/04/2022.

Methodologische overwegingen

Dit eerste deel biedt een overzicht van de classificaties die in deze focus worden gebruikt om de activiteiten af te bakenen van bedrijven die diensten bieden aan bedrijven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, namelijk de economische codes van de NACE-BEL 2008 (1.1), de beroepsdomeinen van Actiris (1.2) en de beroepscoodes voor zelfstandigen (1.3). Deze classificaties dekken realiteiten die elkaar deels overlappen.

1.1 Classificatie volgens economische activiteit: de NACE-BEL 2008-codes¹⁸

De dienstensector omvat een breed scala aan intellectuele activiteiten ("kennisintensieve" diensten) en manuele activiteiten ("operationele" diensten). Een ander onderscheid betreft het verschil tussen (privé)diensten aan particulieren en diensten in het kader van de werking van bedrijven (diensten aan bedrijven). Ongeacht de gebruikte classificatie worden deze diensten aan bedrijven vaak ingedeeld bij en gekoppeld aan diensten aan particulieren. Enerzijds zijn er de activiteiten van de tertiaire sector (onroerend goed, gespecialiseerde activiteiten, wetenschappelijke en technische activiteiten, administratieve en ondersteunende diensten voor de activiteiten van de bedrijven enz.) en anderzijds de activiteiten van de quataire sector (hoofdzakelijk diensten aan personen).

Deze focus gaat echter uitsluitend over bedrijven die gevestigd zijn in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en diensten verlenen aan andere bedrijven. We maken een analyse van het potentiële effect van telewerk op de vraag naar die diensten sinds het begin van de crisis in maart 2020, maar ook op de toekomst en de verdere evolutie van die diensten in het licht van de verwachte ontwikkeling van de organisatie van het werk in de periode na COVID¹⁹. Het doel van dit deel is dan ook de sectorale perimeter

voor de kwantitatieve analyse af te bakenen door een reeks activiteiten te selecteren uit de NACE-BEL 2008-nomenclatuur van economische activiteiten.

De Belgische Digitale Atlas gebruikt de volgende NACE-codes om de diensten aan bedrijven te definiëren: NACE-codes (2 cijfers) 69-75, 77-78, 80-82. In de classificatie volgens economische activiteit verwijzen die codes naar de NACE-secties **Gespecialiseerde wetenschappelijke en technische activiteiten (M)**, die overeenkomen met activiteiten waarvoor een hoge mate van opleiding vereist is en die gespecialiseerde vaardigheden ter beschikking stellen van de gebruikers en **"Administratieve en ondersteunende diensten" (N)**, d.w.z. activiteiten die de algemene werking van bedrijven ondersteunen en niet op de overdracht van gespecialiseerde kennis zijn gericht.

► **De sectie "Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten" (M)** omvat de NACE-codes 69 tot en met 75: Rechtskundige en boekhoudkundige dienstverlening (69), Activiteiten van hoofdkantoren; adviesbureaus op het gebied van bedrijfsbeheer (70), Architecten en ingenieurs; technische testen en toetsen (71), Speur- en ontwikkelingswerk op wetenschappelijk gebied (72),

¹⁸ <https://statbel.fgov.be/nl/over-statbel/methodologie/classificaties/nace-bel-2008>.

¹⁹ Alternatives Economiques, *Comment travaillerons-nous après le Covid ?*, 01/09/2021.

Reclamewezen en marktonderzoek (73), Overige gespecialiseerde wetenschappelijke en technische activiteiten (74) en Veterinaire diensten (75).

► **De sectie "Administratieve en ondersteunende diensten" (N)** omvat de NACE-codes 77 tot en met 82: Verhuur en lease (77), Terbeschik-

kingstelling van personeel (78), Reisbureaus, reisorganisatoren, reserveringsbureaus en aanverwante activiteiten (79), Beveiligings- en opsporingsdiensten (80), Diensten in verband met gebouwen; landschapsverzorging (81) en Administratieve en andere ondersteunende activiteiten ten behoeve van kantoren en andere zakelijke activiteiten (82).

De afbakening van de sectorale perimeter blijft echter een moeilijke oefening, gezien de aanwezigheid van "gemengde" codes in de secties (M) en (N) van de NACE, die zowel naar diensten aan particulieren als naar diensten aan bedrijven verwijzen. Daarom zijn er keuzes gemaakt om de diensten aan bedrijven zo goed mogelijk te benaderen. Tabel 1 geeft een overzicht van alle keuzes die view.brussels heeft gemaakt.

1. We houden geen rekening met Veterinaire activiteiten (75) en met Activiteiten van reisbureaus, reisorganisatoren, reserveringsbureaus en aanverwante activiteiten (79), omdat dat hoofdzakelijk diensten voor particulieren zijn.
2. De NACE 2003-nomenclatuur had, die aan de NACE 2008-nomenclatuur voorafging, een NACE-code met twee posities 'Overige diensten hoofdzakelijk aan bedrijven'²⁰. Die kwam in grote lijnen overeen met de huidige secties M en N, met uitzondering van met name Verhuur en lease (77) en Speur- en ontwikkelingswerk (72). Daarom hebben we alle activiteiten in die laatste twee NACE-codes buiten beschouwing gelaten. Computeractiviteiten (d.w.z. NACE 62 in sectie J 'Informatie en communicatie' van de nomenclatuur 2008) zijn evenmin in de analyseperimeter opgenomen.
3. Ook andere activiteiten zijn uitgesloten omdat ze in het kader van deze sectorale focus niet relevant en betekenisvol worden geacht, namelijk Gespecialiseerde designers (74.1), Fotografen (74.2) en Organisatie van congressen en beurzen (82.3).
4. De Beveiligings- en opsporingsdiensten (80) in de analyseperimeter zijn opgenomen. Ze omvatten voornamelijk opsporings- en detectivediensten, bewakings- en patrouillediensten, diensten in verband met het ophalen en bezorgen van geld, exploitatie van elektronische beveiligings- en alarmsystemen (toezicht op afstand op de systemen) enz.
5. Beveiliging en schoonmaak zijn opgenomen in de NACE-code "Diensten in verband met gebouwen; landschapsverzorging" (81). Het is echter moeilijk om elk type bewakings- en schoonmaakactiviteit af te bakenen. Enerzijds zijn bewaking (bv. bewakers van kantoren of instellingen) en beveiliging (bv. bewaker voor een winkel) beide gegroepeerd in de NACE-code "Diverse ondersteunende activiteiten ten behoeve van voorzieningen" (81.1), waar het niet mogelijk is die verscheidenheid van activiteiten volledig te onderscheiden.

²⁰ Federale overheidsdienst economie, NACE-BEL Activiteitenomenclatuur.

Anderzijds vallen schoonmaakactiviteiten (met inbegrip van sommige die aan particulieren worden opgedragen, zoals dienstencheques) onder de NACE-code "Reiniging" (81.2).

6. Ook de catering in bedrijven valt, die zwaar getroffen is door de gezondheids crisis in het Brusselse Gewest, onder de vastgestelde perimeter voor diensten aan bedrijven, ook al kwam dat al aan bod in het kader van de focus Horeca. In de NACE 2008-nomenclatuur valt die activiteit onder de sectie "Verschaffen van accommodatie en maaltijden" (I), gedefinieerd door de NACE-codes (2 cijfers) 55 tot en met 56 en meer in het bijzonder door NACE-code (5 cijfers) 56.290 "Overige eetgelegenheden".

Tabel 1: Vastgestelde perimeter voor diensten aan bedrijven in secties M, N en I van de NACE-nomenclatuur (5 cijfers voor bedrijfscatering en 3 cijfers voor overige activiteiten)

"Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten" (M)		
Rechtskundige en boekhoudkundige dienstverlening (69)	69.1	Rechtskundige dienstverlening
	69.2	Accountants, boekhouders en belastingconsulenten
Activiteiten van hoofdkantoren; adviesbureaus op het gebied van bedrijfsbeheer (70)	70.1	Activiteiten van hoofdkantoren
	70.2	Advies op het gebied van bedrijfsbeheer
Architecten en ingenieurs; technische testen en toetsen (71)	71.1	Architecten, ingenieurs en aanverwante technische adviseurs
	71.2	Technische testen en toetsen
Speur- en ontwikkelingswerk op wetenschappelijk gebied (72)	72.1	Speur- en ontwikkelingswerk op natuurwetenschappelijk gebied
	72.2	Speur- en ontwikkelingswerk op het gebied van de maatschappijen en de geesteswetenschappen
Reclamewezen en marktonderzoek (73)	73.1	Reclamewezen
	73.2	Markt- en opinieonderzoekbureaus
Overige gespecialiseerde wetenschappelijke en technische activiteiten (74)	74.1	Gespecialiseerde designers
	74.2	Fotografen
	74.3	Vertalers en tolken
	74.9	Overige gespecialiseerde wetenschappelijke en technische activiteiten, n.e.g.
Veterinaire diensten (75)	75.0	Veterinaire diensten

"Administratieve en ondersteunende diensten" (N)		
Verhuur en lease (77)	77.1	Verhuur en lease van motorvoertuigen
	77.2	Verhuur en lease van consumentenartikelen
	77.3	Verhuur en lease van andere machines en werktuigen en andere materiële goederen
	77.4	Lease van intellectuele eigendom en vergelijkbare producten, met uitzondering van werken onder auteursrecht
Terbeschikkingstelling van personeel (78)	78.1	Arbeidsbemiddeling
	78.2	Uitzendbureaus
	78.3	Andere vormen van arbeidsbemiddeling
Reisbureaus, reisorganisatoren, reserveringsbureaus en aanverwante activiteiten (79)	79.1	Reisbureaus en reisorganisatoren
	79.9	Reserveringsbureaus en aanverwante activiteiten
Beveiligings- en opsporingsdiensten (80)	80.1	Privébeveiliging
	80.2	Diensten in verband met beveiligingssystemen
	80.3	Opsporingsdiensten
Diensten in verband met gebouwen; landschapsverzorging (81)	81.1	Diverse ondersteunende activiteiten ten behoeve van voorzieningen
	81.2	Reiniging
	81.3	Landschapsverzorging
Administratieve en ondersteunende activiteiten ten behoeve van kantoren en overige zakelijke activiteiten (82)	82.1	Administratieve en ondersteunende activiteiten ten behoeve van kantoren
	82.2	Callcenters
	82.3	Organisatie van congressen en beurzen
	82.9	Zakelijke dienstverlening, n.e.g.
"Verschaffen van accommodatie en maaltijden" (I)		
Eet- en drinkgelegenheden (56)	56.290	Overige eetgelegenheden

Bron: statbel.fgov.be

Legende: geselecteerde (wit) en niet-geselecteerde (blauw) NACE-activiteiten

Aangezien voor de uitvoering van de kwantitatieve analyse meerdere gegevensbronnen worden gebruikt, is het niet mogelijk zich voor alle geanalyseerde variabelen strikt aan de bovengenoemde perimeter te houden. Daarom analyseren we de sector diensten aan bedrijven aan de hand van NACE-codes van 2 tot 5 cijfers, afhankelijk van het beschikbare uitsplitsingsniveau.

Terwijl de uitsplitsing van de RSZ-gegevens (behalve voor studentenarbeid, NACE-sectie) en de Statbel-gegevens (bedrijfsdynamiek) mogelijk is

tot het niveau van de NACE-codes met vijf cijfers, zijn de RSVZ-gegevens (voor zelfstandigen) en de KBSZ-gegevens (herkomst van werknemers) immers slechts beschikbaar tot op het niveau van maximum 3 cijfers. De cijfers van de enquête naar de arbeidskrachten (EAK) zijn beschikbaar tot het niveau van de NACE-codes met 2 cijfers, terwijl de RVA-cijfers over tijdelijke werkloosheid ten gevolge van COVID-19 beschikbaar zijn op het niveau van de NACE-secties. De verschillende overwegingen zijn samengebracht in tabel 2.

Tabel 2: Beschikbare gegevens en uitsplitsingsniveaus (NACE-codes – 2 tot 5 cijfers) van meerdere variabelen voor het Brussels Gewest

Onderwerp	Variabelen	Bronnen	NACE-codes (maximum)	Periode
Arbeid in loondienst (zie punt 2.1.)	Arbeidsplaatsen in loondienst	RSZ	5 cijfers	2015-2019
	Geslacht	RSZ	5 cijfers	2019
	Statuut "bediende" of "arbeider"	RSZ	5 cijfers	2019
	Herkomst van de werknemers	KBSZ	3 cijfers	2019
	Arbeidsplaats "vast" of "tijdelijk"	EAK	2 cijfers	2019-2020
	Opleiding van de werknemers	EAK	2 cijfers	2020
	Soort contract	EAK	2 cijfers	2015-2020
	Leeftijdsgroep	EAK	2 cijfers	2020
	Studentenjob	RSZ	Secties (M) en (N)	2019-2020
Zelfstandig werk (zie punt 2.2.)	Zelfstandigen	RSVZ	3 cijfers	2015-2020
Steunmaatregelen van de overheid (zie punt 3.)	Tijdelijke werkloosheid	RVA	Secties (M) en (N)	2020-2022
Bedrijfsdynamiek (zie punt 4.)	Demografie	Statbel	5 cijfers	2015-2020
	Faillissementen en banenverlies	Statbel	5 cijfers	2015-2021

Bron: view.brussels

1.2 Classificatie per beroepsdomein²¹

Naast de geselecteerde activiteiten van de NACE-BEL 2008 nomenclatuur, die het mogelijk maken het gewicht van de sector in het Brusselse economische weefsel af te bakenen, worden de **gegevens betreffende de bij Actiris ingeschreven niet-werkende werkzoekenden (NWWZ) en de door Actiris ontvangen werkaanbiedingen voor de sector (WA) ingedeeld per beroepsdomein**²². Elk van de beroepsdomeinen van Actiris is onderverdeeld in subdomeinen, die op hun beurt worden uitgesplitst in tal van vakgebieden en beroepen.

Om de werkzoekenden te analyseren die zijn ingeschreven in een beroep dat in verband kan worden gebracht met diensten aan bedrijven, selecteren we beroepencodes uit verschillende Actiris-beroepsdomeinen, opgenomen in bijlage 1. De analyse betreft de jaren 2019, 2020 en 2021. Er zij op gewezen dat niet alle administratieve beroepen zijn geselecteerd, aangezien ze veel verder gaan dan de gekozen analyseperimeter voor de diensten aan bedrijven (een groot deel van deze functies kan in feite in elk type bedrijf of instelling worden aangetroffen en houdt geen verband met de diensten aan bedrijven).

1.3 Classificatie per beroepencode (zelfstandigen)²³

De RSVZ-gegevens over zelfstandigen die van het overbruggingsrecht hebben gebruikgemaakt, zijn beschikbaar volgens beroepsdomeinen en -codes.

Om de zelfstandigen die actief zijn in de diensten aan bedrijven te analyseren, hebben we de beroepencodes geselecteerd die daarmee verband houden. Daarom hebben we de beroepencodes "Mar-

keting en verkoop" en "Security en bewaking" (uit het domein "Handel") geselecteerd, evenals de beroepencodes "Landmeters, ingenieurs, accountants, experts (fiscale – vastgoed) enz.", "Architecten" en "Diverse intellectuele beroepen" (uit het domein "Vrije (en intellectuele) beroepen"). De studie bestrijkt de periode van maart 2020 tot januari 2022.

²¹ Dit is een classificatie die eigen is aan Actiris. Zie [ViewStat](#).

²² Er bestaan ook gegevens over WA's volgens de NACE-sector van de werkgever.

²³ Dit is een specifieke classificatie voor zelfstandigen. Zie [RSVZ](#).

Werkgelegenheid in de sector diensten aan bedrijven in het BHG: situatie vóór de crisis en eerste gevolgen van de pandemie

Een typisch kenmerk van de recente crisis is de heterogeniteit van de economische impact op verschillende sectoren (HRW, 2021; Dhyne et al, 2021; Struyven et al, 2020b). Op basis van de gewestelijke gegevens die beschikbaar waren op het ogenblik dat deze sectorale focus werd opgesteld, wordt in dit tweede deel een algemeen overzicht gegeven van de situatie vóór de crisis op het gebied van de werkgelegenheid in loondienst (2.1) en als zelfstandige (2.2) in de Brusselse sector van diensten aan bedrijven. Bovendien kunnen we aan de hand van die gegevens het gewicht in termen van banen in loondienst en zelfstandige banen van de verschillende activiteiten, diensten en voorzieningen die samen de sector vormen, kwantificeren. Het geeft ook een profiel van de werknemers (in loondienst en zelfstandigen) die er werkzaam zijn. Afhankelijk van de beschikbaarheid van gegevens op het moment van het opstellen van deze focus kunnen we ook enkele gevolgen voor de werkgelegenheid (in loondienst en zelfstandig) in de sector vaststellen.

2.1 Werk in loondienst

► Een belangrijke sector die werk in loondienst biedt in het BHG en voor de inwoners van Brussel (RSZ en EAK - NACE-BEL-codes)

Vóór de uitbraak van de gezondheids crisis in maart 2020 concentreerde de sector van diensten aan bedrijven een aanzienlijk aantal banen in loondienst in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Volgens de vastgestelde perimeter (zie tabel 1) identificeerde de RSZ op 31 december 2019 103.962 arbeidsplaatsen in loondienst, wat overeenkomt met 16,3% van alle arbeidsplaatsen in het BHG (of een totaal van 639.315 eenheden). De sector was ook een goede werkverschaffer voor de Brusselaars, aangezien 58,9% van de banen in de sector door hen werd bezet²⁴.

De meeste van de arbeidsplaatsen in loondienst gerelateerd aan de diensten aan bedrijven werden bekleed in de privésector (93,1%). We zien ook dat de sector over het geheel meer werknemers met een bediendencontract (53,0%) dan met een arbeiderscontract (44,2%) in dienst heeft; de rest zijn ambtenaren (2,8%).

Wat de woonplaats betreft, werken ongeveer 78.000 Brusselaars in diensten aan bedrijven (d.w.z. **16,5% van de Brusselaars**). Daarvan pendelen er ongeveer 15.000 naar hun werk in de andere twee gewesten van het land²⁵.

► Een sector met een gematigde groei van de werkgelegenheid (RSZ - NACE-BEL-codes)

24 Cijfers van de EAK 2019 (2 cijfers) met alle NACE-codes 74 en 82, maar exclusief catering in bedrijven en inclusief zelfstandigen.

25 Cijfers van de EAK 2019 (2 cijfers) met alle NACE-codes 74 en 82, maar exclusief catering in bedrijven en inclusief zelfstandigen.

«De sector diensten aan bedrijven is een goede werkverschaffer voor de Brusselaars, aangezien 58,9% van de banen in de sector in 2019 door hen werd bezet»

Naast deze status als voorname werkverschaffer in het BHG kenmerkt de **sector diensten aan bedrijven zich ook door een hogere groei van de werkgelegenheid dan die van de andere activiteitensectoren in Brussel samen**. Het aantal banen in de sector steeg tussen 2015 en 2019 namelijk met 5,3% (tegenover 3,0% voor alle activiteiten samen in het BHG). Tussen 2018 en 2019 bleef de groei van de werkgelegenheid in de sector diensten aan bedrijven (1,9%) hoger dan die in alle activiteiten samen in Brussel beschouwd (1,4%).

► De werknemers zijn overwegend vrouwelijk (RSZ)

Op 31 december 2019 werd het merendeel van de 103.962 arbeidsplaatsen in loondienst in de sector bekleed door vrouwen (56,3%, tegenover 43,7% door mannen). Het aandeel van de vrouwen was ook hoger in vergelijking met dat in **alle activiteiten samen in het BHG** (waar de verdeling respectievelijk 51,2% en 48,8% was).

Wanneer we inzoomen op de verschillende diensten

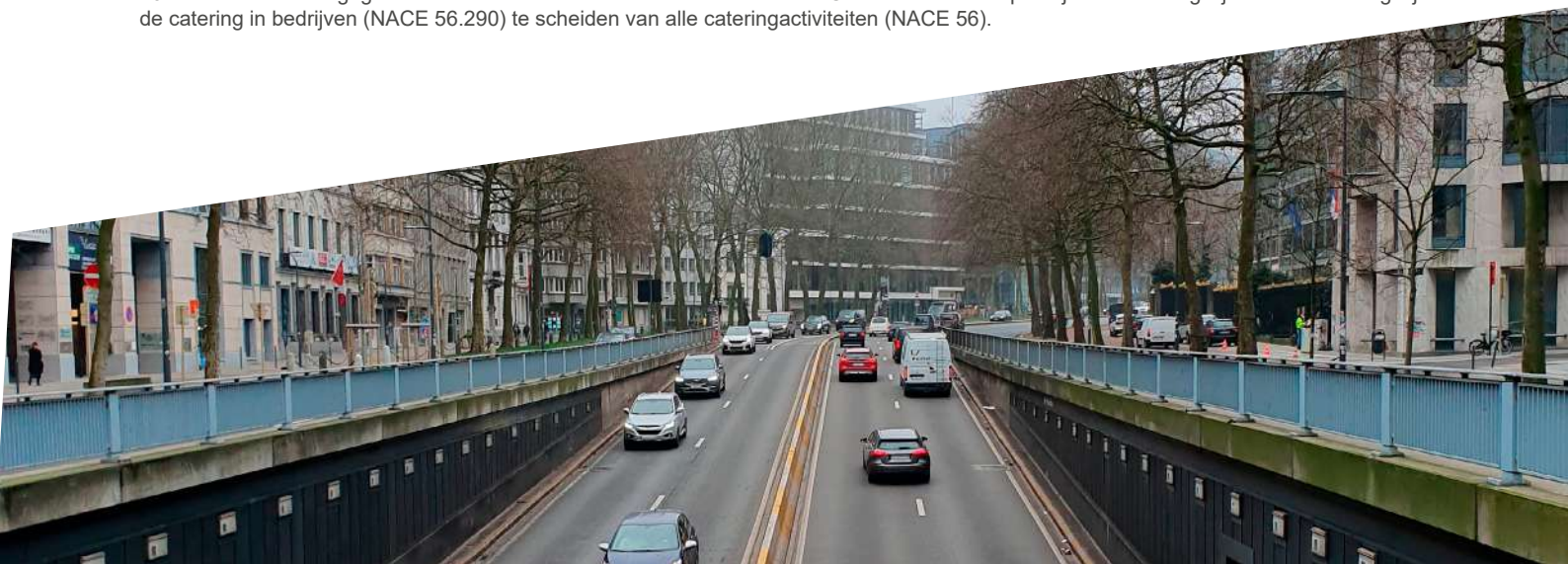
die aan bedrijven worden aangeboden, merken we een aanzienlijke oververtegenwoordiging van vrouwen in schoonmaakactiviteiten (75,3%, voornamelijk als gevolg van de aanwezigheid van dienstencheques als dienstverlening aan particulieren) en in juridische en boekhoudkundige diensten (74,7%). Ook in de catering in bedrijven overheersen de vrouwelijke werknemers in aantal (53,9%, tegenover 46,1% voor mannen). De mannen zijn oververtegenwoordigd in privébeveiligingsactiviteiten (83,4%) en in ondersteunende activiteiten in verband met gebouwen (84,7%, bv. bewaking, beveiliging, afvalverwijdering enz.)

Wat het arbeidsstatuut betreft, waren de vrouwen die in de sector diensten aan bedrijven werkten zowel arbeiders (49,7%) als bedienden (48,4%); de rest was ambtenaar (2,0%). **We merken evenwel op dat de vrouwen oververtegenwoordigd zijn (63,2%) onder de arbeiders van de sector en dat hun aantal bijna gelijk is als dat van de mannen onder de bedienden (51,4% vrouwen tegen 48,6% mannen).**

► Meestal voltijdse banen met een overwicht van vrouwen in deeltijdse contracten (EAK - NACE-BEL-codes)

De banen in de sector diensten aan bedrijven (*met uitzondering van catering*²⁶, zie **tabel 1**) zijn overwegend voltijdse banen, hoewel het aandeel deeltijdse banen hoger is dan bij alle activiteiten samen in het

²⁶ De beschikbare gegevens maken alleen een onderscheid tussen NACE-BEL-sectoren op 2-cijferniveau mogelijk. Het is niet mogelijk de catering in bedrijven (NACE 56.290) te scheiden van alle cateringactiviteiten (NACE 56).

BHG. De voltijdse contracten waren in 2019 namelijk goed voor 73,7% van de banen in diensten aan bedrijven (tegen 75,0% in 2015), terwijl ze in alle sectoren samen van het BHG goed waren voor 79,2% van de banen (tegen 80,4% in 2015). In 2020 kan dezelfde tendens worden waargenomen, hoewel het aandeel voltijdse banen over het algemeen is gestegen, zowel voor de sector diensten aan bedrijven (75,7%) als voor alle regionale activiteiten (81,1%).

In 2020 is er, in vergelijking met de andere geselecteerde zakelijke diensten, een aanzienlijke aanwezigheid van deeltijdse banen (48,1%) in gebouwgebonden ondersteunende activiteiten (waaronder beveiliging, vuilnisophalendienst, onderhoud van gebouwen, schoonmaak enz.)

Ten slotte bevinden zich onder de **werknemers met een deeltijds contract in de sector diensten aan bedrijven meer vrouwen (37,5%) dan mannen (10,4%)**, een trend die we ook zien op de Brusselse arbeidsmarkt in het algemeen.

► **Een meerderheid van vaste banen (EAK – NACE-BEL-codes)**

Naast dit matige aandeel van deeltijdse banen in de sector, dat de neiging heeft toe te nemen en per segment kan verschillen, zijn ook **tijdelijke banen in loondienst niet erg wijdverspreid**: ze vertegenwoordigen ongeveer 9,5% van de banen in de sectorale perimeter die in het kader van deze focus in 2019 voor de sector diensten aan bedrijven worden beschouwd (*exclusief catering in bedrijven*²⁷, zie punt 1.1), tegenover 10,8% voor de werkgelegenheid op gewestelijk niveau. Dat aandeel van tijdelijke banen in

loondienst daalde echter in 2020, zowel voor de sector diensten aan bedrijven (7,7%) als voor de globale activiteiten in het Gewest (9,4%).

De sector diensten aan bedrijven levert dus hoofdzakelijk duurzame banen, maar het aandeel van tijdelijke banen in loondienst in aan werkgelegenheid gerelateerde activiteiten ligt wel hoger (15,1%, uitzendwerk inbegrepen).

► **Het opleidingsniveau van de banen in de sector ligt dicht bij dat van alle activiteiten in het BHG, met een overwicht van banen die een opleiding vereisen maar met mogelijkheden voor laaggeschoolde werknemers in bepaalde activiteiten (EAK - NACE-BEL-codes)**

De opleidingsprofielen van de werknemers in de sector diensten aan bedrijven zijn vastgesteld op basis van de gegevens van de EAK (jaar 2020). Aangezien de NACE-codes voor deze variabele slechts beschikbaar zijn tot op een niveau van maximaal twee cijfers, is het niet mogelijk zich strikt te houden aan de sectorale perimeter die eerder voor deze classificatie werd afgebakend (zie punt 1.1). Alle NACE-codes 74 en 82 worden dus in aanmerking genomen en catering in bedrijven blijft buiten beschouwing.

De opsplitsing van de werkgelegenheid per opleidingsniveau²⁸ in de sector diensten aan bedrijven in het BHG is als volgt (EAK, jaar 2020):

- **14,4% laaggeschoolden;**
- **24,1% middengeschoolden;**
- **61,5% hooggeschoolden.**

27 De beschikbare gegevens maken alleen een onderscheid tussen NACE-BEL-sectoren op 2-cijferniveau mogelijk. Het is niet mogelijk de catering in bedrijven (NACE 56.290) te scheiden van alle cateringactiviteiten (NACE 56).

28 Met een laag opleidingsniveau worden lager onderwijs en lager secundair onderwijs bedoeld. Het midden opleidingsniveau omvat hoger secundair onderwijs en leertijd. Het hoogste opleidingsniveau omvat: het niet-universitaire niveau van het korte type, het niet-universitaire niveau van het lange type, en het universitaire niveau met academische bachelor of master.

Deze verdeling wijst op een overwicht van banen die een opleiding vereisen en vertoont sterke gelijkenissen met die op het niveau van de totale interne werkgelegenheid in Brussel, waar 62,7% van de banen wordt ingevuld door hooggeschoolde werknemers, 11,0% door laaggeschoolde werknemers en 26,3% door middengeschoolde werknemers.

Sommige soorten diensten bieden echter meer kansen voor laaggeschoolde (Brusselse) werknemers, meer bepaald voor activiteiten in verband met beveiliging en opsporing (NACE 80), waar 25,7% van de banen voor laaggeschoolden bestemd zijn, en vooral diensten in verband met gebouwen (onderhoud, bewaking, schoonmaak of landschapsverzorging; NACE 81), waar 38,3% van de banen voor laaggeschoolden bestemd zijn. Bovendien bieden die twee segmenten ook een aanzienlijk aandeel banen voor middengeschoolden (respectievelijk 55,5% en 44,3%).

Ten slotte stellen we vast dat de banen voor mannen over het algemeen een hogere opleiding vereisen dan die voor vrouwen. Het percentage laaggeschoolde (16,1%) en middengeschoolde (26,1%) vrouwen in de sector ligt inderdaad hoger dan dat van mannen (respectievelijk 12,6% en 22,1%).

► **De werknemers zijn iets jonger dan voor het geheel van de activiteiten in het BHG (EAK - NACE-BEL-codes)**

Net als bij de opleidingsprofielen van werknemers in de sector diensten aan bedrijven is het niet mogelijk zich strikt aan de afgebakende perimeter te houden (zie punt 1.1), omdat de NACE-codes slechts

beschikbaar zijn op het niveau van maximaal 2 cijfers. Daarom worden de NACE-codes 74 en 82 in hun geheel in aanmerking genomen en wordt catering in het bedrijf buiten beschouwing gelaten.

De sector diensten aan bedrijven heeft iets jongere werknemers in dienst dan het gemiddelde voor alle activiteiten van het gewest. Op basis van de gegevens van de EAK (jaar 2020) bedraagt het aandeel van de jongeren onder 30 jaar 14,7%, tegenover 10,9% voor alle activiteiten. Omgekeerd bedraagt het aandeel van werknemers van 50 jaar en ouder 26,8%, tegenover 30,6% voor alle sectoren. **Er is geen significant verschil tussen de cijfers voor mannen en vrouwen.**

Wat de verschillende aan de bedrijven aangeboden diensten betreft, merken we een hoger percentage werknemers onder de 30 jaar (33,4%) in de activiteiten in verband met reclame en marktonderzoek. Omgekeerd zijn deze werknemers ondervertegenwoordigd (6,7%) in alle diensten in verband met gebouwen (onderhoud, bewaking, beveiliging, schoonmaak enz.).

► **Er zijn nog altijd veel studentenjobs, maar hun aantal werd sterk beïnvloed door de aanpak van de coronacrisis (RSZ - NACE-nomenclatuur, secties M en N)²⁹**

Samen met de horeca (24,5%) en de handel (25,4%) concentreerde de dienstensector (d.w.z. NACE-secties M en N, met inbegrip van diensten aan bedrijven en aan particulieren) in 2020 een aanzienlijk aandeel van de studentenjobs in het BHG (meer bepaald 15,0% of 8.142 eenheden)³⁰. Dat is een opmerkelijk verschil met Vlaanderen en Wallonië, waar de dienstensector, zoals gedefinieerd voor

²⁹ Zie tabel 2 in punt 1.1. De gegevens maken het net mogelijk een onderscheid te maken tussen de NACE-BEL-sectoren op 2-cijferniveau of hoger. Daarom beschouwen we hier de studentenjobs voor het geheel van de secties M en N.

³⁰ Bron: RSZ 2020, uitzendkrachten niet inbegrepen. De gegevens zijn vastgesteld op basis van het hoofdkantoor.

deze variabele, goed was voor respectievelijk 5,9% en 5,7% van de studentenjobs.

Niettemin hebben de in maart en oktober 2020 genomen gezondheidsmaatregelen (waaronder de gedeeltelijke of volledige sluiting van bepaalde economische activiteiten) de werkgelegenheid voor studenten in België en het BHG zwaar getroffen. Het totale aantal studentenjobs in het BHG daalde in 2020 namelijk met 14.039 eenheden ten opzichte van 2019. Het grootste deel van die daling deed zich voor in de horeca (-4.420 eenheden), de handel (-1.755 eenheden), de kunst, amusement en recreatie (-1.630 eenheden), maar ook in de sector van diensten aan bedrijven (-3.203 eenheden, d.w.z. NACE-secties M en N). **Hoewel de studentenjobs in de sector van diensten aan bedrijven nog altijd talrijk waren en een aanzienlijk aandeel vertegenwoordigden, werden ze in het BHG zwaar getroffen door de coronacrisis.**

► De sector van diensten aan bedrijven biedt veel werkgelegenheid aan mensen van buitenlandse afkomst (KBSZ – NACE-BEL-codes)

2.2 Zelfstandige arbeid

«Op 31 december 2020 waren er 25.206 zelfstandigen actief in de sector diensten aan bedrijven in het BHG, d.w.z. 21,3% van het totale aantal zelfstandigen in Brussel»

In de Brusselse sector van diensten aan bedrijven zijn ook veel zelfstandigen werkzaam. De overeenkomstige RSVZ-gegevens zijn opgesplitst op basis van de NACE-nomenclatuur (tot maximaal 3 cijfers, zie [tabel 2](#)). Het is daarom niet mogelijk

Volgens de cijfers van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KBSZ) van 2019, is de grote meerderheid van de Brusselse werknemers onder de NACE-codes (3 cijfers) die de in deze focus geanalyseerde sector van diensten aan bedrijven afbakenen (zie punt 1.1, met segment 56.2 in zijn geheel) van buitenlandse afkomst: 53,1% is afkomstig van een land buiten de Europese Unie en 30,8% van een land binnen de EU (exclusief België). Het aandeel van de werknemers van Belgische herkomst is beperkt tot 16,1%.

Naast de ondervertegenwoordiging van werknemers van Belgische afkomst is er een aanzienlijke oververtegenwoordiging van werknemers van buiten de EU in verhouding tot het totale aantal Brusselse werknemers in loondienst, waar 36,6% van niet-EU afkomst is, 35,7% van EU-afkomst en 27,8% van Belgische afkomst.

Ten slotte zijn de vrouwen die in de sector werken (87,0%) vaker van buitenlandse afkomst dan de mannen (79,5%). Bij de mannen zien we een hoger percentage niet-EU-werknemers (78,7%) dan bij de vrouwen (53,3%).

de zelfstandigen die cateringdiensten in bedrijven (NACE - 56.290) verrichten, te onderscheiden van de zelfstandigen die activiteiten uitoefenen die specifiek met cateringdiensten verband houden (NACE - 56.210). Aangezien het er echter zeer weinig zijn (13 eenheden in 2020), zijn de Brusselse zelfstandigen die onder code 56.2 vallen, niet opgenomen in de volgende analyse. De RSVZ-gegevens zijn ook beschikbaar voor het jaar 2020 (zie [tabel 2](#)), wat ons in staat stelt de mogelijke eerste effecten van de crisis op zelfstandige arbeid in de sector diensten aan bedrijven te onderzoeken.

► **Groot aandeel van de diensten aan bedrijven in de zelfstandige arbeid in Brussel**

Op 31 december 2020 waren er volgens de analyseperimeter (zie tabel 1, *exclusief catering in bedrijven*) 25.206 zelfstandigen actief in de sector diensten aan bedrijven in het BHG, d.w.z. 21,3% van het totale aantal zelfstandigen in Brussel³¹. In de praktijk waren er 19.137 actief in hoofdberoep (75,9%), 3.882 in bijberoep (15,2%) en 2.247 na hun pensionering (8,9%). In vergelijking met het totale aantal zelfstandigen dat actief is in het BHG (waarbij de verdeling respectievelijk 76,6%, 15,6% en 7,8% was), waren de zelfstandigen die na hun pensionering werken in de

sector diensten aan bedrijven verhoudingsgewijs iets talrijker, in tegenstelling tot de zelfstandigen in hoofdberoep en in bijberoep.

Uit de verdeling op basis van leeftijd blijkt ook dat de zelfstandigen in de diensten aan bedrijven relatief ouder zijn dan het totale aantal zelfstandigen in het BHG (alle sectoren samen). Op 31 december 2020 was 23,4% van de zelfstandigen in de sector diensten aan bedrijven jonger dan 35 jaar, 51,7% was tussen 35 en 54 jaar oud en 25,0% was 55 jaar of ouder (tegenover respectievelijk 27,8%, 49,6% en 22,5% voor alle zelfstandige activiteiten in het BHG).

Tabel 3: Uitsplitsing van zelfstandige werknemers in de diensten aan bedrijven en alle activiteiten in het BHG, naar aard van de activiteit en leeftijd, op 31 december 2020

2020		Diensten aan bedrijven	Alle Brusselse sectoren samen
Aard van de activiteit	In hoofdberoep	75,9%	76,6%
	In bijberoep	15,2%	15,6%
	Na pensionering	8,9%	7,8%
Leeftijd	Jonger dan 35 jaar	23,4%	27,8%
	35 tot 54 jaar	51,7%	49,6%
	55 jaar en meer	25,0%	22,5%
Totaal		25.206	118.143
<i>als % van totale activiteiten</i>		21,3%	-

Bron: RSVZ, berekeningen view.brussels

31 Volgens de vastgestelde perimeter (zie tabel 1, *exclusief catering in bedrijven*) weegt de sector diensten aan bedrijven in het BHG zwaarder door in het totaal van de gewestelijke zelfstandige activiteiten (21,3%) dan in Vlaanderen (15,8%) en Wallonië (15,1%).

Op 31 december 2020 waren de meeste zelfstandigen in de diensten aan bedrijven in het BHG mannen (66,7% tegenover 71,7% voor alle activiteiten in het BHG, wat wijst op een hoger aandeel van zelfstandig werkzame vrouwen in de diensten aan bedrijven). De oververtegenwoordiging van mannelijke zelfstandigen geldt voor alle diensten aan bedrijven die in deze focus aan bod komen.

In de praktijk leverden de zelfstandigen, actief in

diensten aan bedrijven in het BHG, voornamelijk "intellectuele" diensten, zoals reclame en marktonderzoek (47,4%), rechtskundige en boekhoudkundige diensten (31,9%) en architecten- en ingenieursdiensten (18,7%), diensten die meestal een hoge opleiding vereisen. Net als bij de catering in bedrijven (ter herinnering, in totaal 13 eenheden in 2020) is het aantal zelfstandigen in de reiniging (81.2) (351 eenheden of 1,4%) in het BHG relatief verwaarloosbaar.

Tabel 4: Opsplitsing van zelfstandigen die actief zijn in diensten aan bedrijven in het BHG, per activiteit en geslacht, op 31 december 2020

2020	Mannen		Vrouwen		Totaal	
	In waarden	Aandeel	In waarden	Aandeel	In waarden	Aandeel
Rechtskundige diensten (69.1)	3.814	58,5%	2.702	41,5%	6.516	25,9%
Boekhoudkundige diensten (69.2)	1.140	75,0%	379	25,0%	1.519	6,0%
Architecten, ingenieurs en aanverwante technische adviseurs (71.1)	3.172	67,3%	1.542	32,7%	4.714	18,7%
Reclamewezen (73.1)	5.517	69,0%	2.478	31,0%	7.995	31,7%
Markt- en opinieonderzoekbureaus (73.2)	2.718	68,6%	1.242	31,4%	3.960	15,7%
Reiniging (81.2)	321	91,5%	30	8,5%	351	1,4%
Overige	92	61,3%	59	38,7%	151	0,6%
Totaal – Diensten aan bedrijven	16.774	66,5%	8.432	33,5%	25.206	100,0%

Bron: RSVZ, berekeningen view.brussels

* Overige (codes): 70.2, 71.2, 74.3, 74.9, 78.1, 81.3, 82.9

► De gezondheids crisis heeft geleid tot een vertraging in de groei van zelfstandige arbeid in de sector van diensten aan bedrijven in het BHG

Tussen 2015 en 2019 (periode vóór de crisis) nam het aantal zelfstandigen dat actief is in de sector van diensten aan bedrijven aan hetzelfde tempo toe als het totale aantal zelfstandigen dat actief is in het BHG (alle sectoren samen), namelijk een gemid-

deld jaarlijks groeipercentage van ongeveer 2,8%. In 2020 daalde het aantal zelfstandigen, actief in de diensten aan bedrijven, echter lichtjes in vergelijking met 2019 (-0,5% of -123 eenheden), terwijl het totale aantal zelfstandigen, actief in het BHG, met 3,2% toenam (+3.661 eenheden). Die lichte daling tijdens de crisisperiode trof verhoudingsgewijs alle segmenten van de sector diensten aan bedrijven.

Het lijkt er dus op dat de coronacrisis de positieve dynamiek van zelfstandige arbeid in de sector van diensten aan bedrijven in het BHG enigszins heeft afgeremd, waarschijnlijk door een gebrek aan perspectief en economische onzekerheid of door een lagere vraag naar deze diensten door de bedrijven na de invoering van wijdverbreid telewerken om

gezondheidsredenen. Overheidssteun (vooral het overbruggingsrecht) hielp sommige zelfstandigen om de crisis het hoofd te bieden (met name om een faillissement te vermijden), wat kan verklaren waarom de daling van het aantal zelfstandigen in de sector vooralsnog gering bleef.

Diensten aan bedrijven tijdens de COVID-19-crisis: gebruik van overheidssteun

«Toen het op het punt stond te verlopen, werd de tijdelijke werkloosheid wegens overmacht verlengd als gevolg van de oorlog in Oekraïne»

Zoals vermeld in de vorige sectorale focusverslagen rond COVID-19 van view.brussels (detailhandel, horeca, transport en logistiek), is het beroep op het uitgebreid stelsel tijdelijke werkloosheid Corona (voor werknemers) of op het overbruggingsrecht (voor zelfstandigen) een goede variabele om de impact van de gezondheidscrisis op de arbeidsmarkt of op een van zijn sectoren, in dit geval op de sector van de diensten aan bedrijven, in het Brussels Gewest te analyseren.

Na een verdere verslechtering van de gezondheidssituatie einde 2021 (sterke stijging van het aantal

besmettingen en ziekenhuisopnames, opduiken van de omikronvariant enz.) en de gevolgen daarvan (met name nieuwe, gerichte sluitingen van sectoren), werden de twee bovengenoemde federale maatregelen verlengd tot 31 maart 2022³². De oorlog die sinds februari 2022 in Oekraïne woedt, heeft een aantal bedrijven echter in moeilijkheden gebracht. Daarom heeft de regering besloten de tijdelijke werkloosheid wegens overmacht te verlengen, met dezelfde voorwaarden, ditmaal omwille van de oorlog in Oekraïne (hoewel de bedrijven niet hoeven te verantwoorden of ze van de procedure tijdelijke werkloosheid gebruik maken wegens COVID of wegens het Russisch-Oekraïense conflict). Op het moment dat dit verslag wordt geschreven, zal de procedure dus van kracht zijn van 1 april 2022 tot en met 30 juni 2022³³. Deze verlenging betreft ook het overbruggingsrecht³⁴.

3.1 Tijdelijke werkloosheid corona (RVA)

We stellen vast dat de tijdelijke werkloosheid wegens overmacht ten gevolge van COVID in de sector van diensten aan bedrijven, net als in het hele Brusselse Gewest, gedurende de hele COVID-19-crisis de evolutie van de epidemiegolven en de beslissingen van de regering over de versoepeling of verscherping van de maatregelen heeft gevolgd. Administratieve en ondersteunende

diensten (sectie N) zijn echter zwaarder getroffen door de crisis dan Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten (sectie M).

Deze analyse is gebaseerd op de gegevens van de RVA. Die tonen het aantal verschillende personen per maand die een tijdelijke werkloosheidsuitkering ontvingen. Ze zijn alleen beschikbaar

32 Berns D., *Coronavirus: le gouvernement fédéral prolonge les mesures de soutien*, in *Le Soir*, 10/12/2021 en Belga, *Le droit passerelle de crise prolongé jusqu'à la fin du mois de mars*, in *Le Soir*, 18/12/2021.

33 RVA, *Tijdelijke werkloosheid door de coronacrisis en de oorlog in Oekraïne - Verlenging van de vereenvoudigde procedure tot 30.06.2022*, (16/03/2022).

34 L'Echo, *Les indépendants touchés par la guerre en Ukraine bénéficieront d'un droit-passerelle*, 06/04/2022.

per NACE-sectie en het bestudeerde gewest is het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, gedefinieerd op basis van de woonplaats van de werknemer. De geanalyseerde NACE-secties zijn derhalve NACE-sectie M "Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten" en sectie N "Administratieve en ondersteunende diensten". De eerste sectie omvat onder andere rechtskundige en boekhoudkundige dienstverlening, advies op het gebied van bedrijfsbeheer, architecten- en ingenieursdiensten, speur- en ontwikkelingswerk op wetenschappelijk gebied, reclamewezen en vertalers. De tweede sectie omvat verhuur en lease, terbeschikkingstelling van personeel, reisbureaus, beveiligings- en opsporingsdiensten, diensten in verband met gebouwen, bv. reiniging, en adminis-

tratieve en ondersteunende diensten ten behoeve van kantoren.

Sommige activiteiten in die twee secties zijn gericht op particulieren. De hier weergegeven gegevens vallen dus buiten de perimeter van de elders in deze focus geanalyseerde diensten aan bedrijven, zowel wat betreft de aard van hun activiteit (bv. de hier opgenomen activiteiten van dienstencheques, dierenartsen en reisbureaus, zie punt 1.1) als wat het type van hun klanten betreft. Ter herinnering: zelfs met de uitsluiting zijn sommige activiteiten gericht op particulieren (bv. architectuur, rechtskundige dienstverlening of dienstencheques).

► Evolutie van tijdelijk werkloze werknemers uit de sector diensten aan bedrijven

Van de ongeveer 22.000 Brusselse werknemers (op basis van hun woonplaats) van NACE-sectie M "Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten" en de 50.000 van sectie N "Administratieve en ondersteunende diensten" hebben in april 2020 respectievelijk 5.500 en 27.500 werknemers gebruik gemaakt van tijdelijke werkloosheid, voor een of meerdere dagen. **Zo werd bijna een op de vier werknemers in de sector "Vrije beroepen en wetenschap-**

pelijke en technische activiteiten" en meer dan een op de twee werknemers in de sector "Administratieve en ondersteunende diensten" getroffen door tijdelijke werkloosheid. Op het niveau van het gewest vertegenwoordigden deze twee sectie samen een derde van de tijdelijk werklozen (zie bijlage 2 voor meer details). Bovendien waren bijna acht op de tien tijdelijk werklozen in "Administratieve en ondersteunende diensten" meer dan de helft van de maand

(13 dagen of meer) werkloos, terwijl in "Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten" slechts een op de twee tijdelijk werklozen 13 dagen of meer werkloos was.

Het aantal tijdelijk werklozen in de sector **daalde echter aanzienlijk vanaf juni en bedroeg in september 2020 ongeveer 9.300**: bijna een werknemer op zes in "Administratieve en ondersteunende diensten" (8.300) en een op twintig in "Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten" (1.000). Dit is het laagste volume dat in 2020 is waargenomen. De laatste groep vertegenwoordigt nog altijd iets minder dan een derde van de tijdelijk werklozen in het BHG.

Na de tweede golf van de epidemie steeg de tijdelijke werkloosheid in oktober opnieuw en het aantal werknemers in de sector dat weer werd getroffen, **bereikte in november een piek van 13.300 tijdelijk werklozen**, dat is 28,9% van de tijdelijk werklozen in het BHG. Hun aantal daalde in december, maar begon in januari 2021 weer te stijgen en bereikte **in de derde COVID-19-golf, in april 2021, 12.500 eenheden**. Zowel in de tweede als in de derde golf nam het aantal tijdelijk werklozen vooral toe in "Administratieve en ondersteunende diensten" (schommelend tussen 12.000 en 11.500 in november 2020 en april 2021). Het aantal tijdelijke werklozen in "Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten" bleef betrekkelijk stabiel (ongeveer 1.000 eenheden).

Dankzij de heropleving van de activiteiten daalde het aantal tijdelijk werklozen in de zomer drastisch in beide onderzochte segmenten. Het daalde tot 6.100 **in oktober 2021** (hoewel het nog steeds 37,1% van de tijdelijk werklozen in het Brussels Gewest vertegenwoordigde). Het lijkt er zelfs op dat het 'niet-representatief' zal worden binnen "Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten" (ongeveer 400 werknemers), terwijl het nog steeds meer dan een werknemer op zes betreft in "Administratieve en ondersteunende diensten" (5.700).

Vervolgens steeg hun aantal weer als gevolg van de nieuwe maatregelen om **een nieuwe golf** in te dammen. **In december 2021** waren 20.500 werknemers uit alle sectoren van het BHG tijdelijk werkloos. 8.000 daarvan waren werknemers in de diensten aan bedrijven. 7.600 van hen, of een op de zeven werknemers, vallen onder "Administratieve en ondersteunende diensten", tegenover slechts 400 onder "Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten" (dus bijna twee op de honderd werknemers). In december was nog 8% van de 7.600 tijdelijk werkloze werknemers in "Administratieve en ondersteunende diensten" 13 dagen of meer werkloos. **In die subsector, waartoe ook "Reiniging" grotendeels behoort, kwamen 600 Brusselse werknemers gedurende meer dan de helft van de maand zonder werk te zitten**, wat een aanzienlijk aantal blijft. Het aandeel werknemers dat in de loop van de maand 13 dagen of langer tijdelijk

werkloos was, lag in december 2021 echter hoger voor "Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten": bijna 28% of ongeveer 100 personen.

In januari 2022 stellen we een stijging vast van het aantal tijdelijk werklozen in het Brussels Gewest in zijn geheel en in de sector "Administratieve en ondersteunende diensten". We telden toen respectievelijk meer dan 24.000 en 8.700 tijdelijk werkloze werknemers. De sector "Vrije beroepen en wetenschappelijke

► Bijzonderheden van de segmenten

Uit de bovenstaande cijfers blijkt dat werknemers in "Administratieve en ondersteunende diensten" vaker hun toevlucht moesten nemen tot tijdelijke werkloosheid dan werknemers in "Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten".

Eerstgenoemden, in het bijzonder bewakings- en reinigingspersoneel (met inbegrip van werknemers met dienstencheques) werden aanvankelijk zwaar getroffen door de sluiting van de meeste bedrijven die gewoonlijk van hun diensten gebruik maakten (winkels, culturele locaties enz.) en door de invoering van telewerk tijdens de eerste COVID-19-golf. Doordat de bedrijven die van hun diensten gebruik maakten er verlaten bij lagen, was de vraag naar reinigingsdiensten sterk teruggelopen. De vraag naar bewakers en veiligheidsagenten daarentegen bleef gedeeltelijk overeind, aangezien de gebouwen altijd moesten worden bewaakt en beveiligd, ook al stonden ze leeg. De sluiting van niet-essentiële winkels, musea en recreatieoorden (casino's, bioscopen enz.), de stopzetting van de organisatie van evenementen (spektakels, sportevenementen enz.) en de bijna volledige stopzetting van het luchtverkeer zetten de veiligheids- en bewakingsdiensten,

en technische activiteiten" is sinds oktober 2021 vrij stabiel (ongeveer 400 personen).

Verwacht wordt dat de tijdelijke werkloosheid vanaf februari in alle sectoren zal beginnen afnemen als gevolg van het herstel van de activiteiten en de versoepeling van de maatregelen, maar dat ze op een zeker niveau zal blijven of zelfs zal toenemen als gevolg van het in april afgekondigde conflict in Oekraïne.

alsook de reinigingsdiensten echter onder druk. De vraag naar die twee diensten stortte tijdens de eerste lockdown ineen en meer dan de helft van de werknemers in deze NACE-sectie moest in april 2020 zijn toevlucht nemen tot tijdelijke werkloosheid.

Daarna steeg de vraag naar bewakers en veiligheidsagenten sterk als gevolg van de oprichting van test- en vaccinatiecentra en een verbeterde economische conjunctuur³⁵. De reinigingsdiensten in kantoren bleven echter lijden onder de verlenging van de telewerkverplichting en de sluiting van enkele vestigingen.

Ook de "Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten" kregen het vooral in de eerste lockdown zwaar te verduren, zij het in mindere mate. Aangezien de bedrijven hoofdzakelijk van telewerk afhingen, moesten ze zich in eerste instantie concentreren op de continuïteit van hun activiteiten en het gebruik van externe diensten voor projectontwikkeling, reclame, consultancy enz. (tijdelijk) stopzetten of verminderen. De onzekerheid die na de uitbraak van COVID-19 heerste over de duur van de crisis, de gevolgen, de door de overheid

35 L'Echo, *La reprise économique dope la demande dans le gardiennage et la sécurité.*

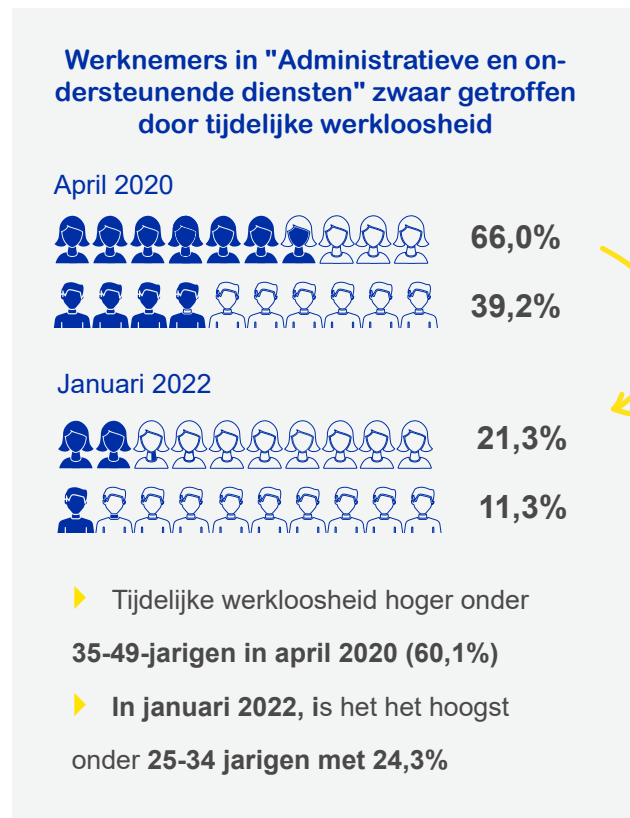
opgelegde maatregelen en de mogelijke staatssteun (en de duur daarvan) had ook tot gevolg dat de bedrijven er aanvankelijk de voorkeur aan gaven hun uitgaven te beperken om er zeker van te zijn dat ze het hoofd boven water zouden kunnen houden zolang de crisis de economie ontwrichtte. De "Vrije beroepen, wetenschappelijke en technische activiteiten"

► **Profiel van de tijdelijk werklozen**

Op het hoogtepunt van de crisis, in april 2020, had de tijdelijke werkloosheid een verschillende impact op de Brusselse mannen en vrouwen in de twee secties van de sector van de diensten aan bedrijven. Vrouwen werden meer getroffen in "Administratieve en ondersteunende diensten": in april was 66,0% van de vrouwelijke werknemers (20.500 vrouwen) tijdelijk werkloos, tegenover 39,2% van de mannelijke werknemers (7.000 mannen). Dat was ook het geval in de sector "Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten", maar in veel mindere mate (23,4% van de mannelijke werknemers, d.w.z. 2.700 mannen, deden er een beroep op, tegenover 24,9% van de vrouwelijke werknemers, d.w.z. 2.800 vrouwen). Op Brussels niveau is de impact op mannen en vrouwen zeer gelijklopend, maar nog altijd iets groter voor mannen (29,6% tegen 28,2% voor vrouwen).

Wat de leeftijd betreft, stellen we vast dat het percentage van tijdelijk werkloze werknemers in de sector "Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten" in Brussel in april 2020 hoger lag bij de jonge werknemers (32,1% van de jongeren onder 25 jaar, tegenover 22 à 25% voor de oudere categorieën), hoewel het in absolute cijfers slechts om 300 jongeren ging. In de sector "Administratieve en ondersteunende diensten" was de leeftijdsgroep van 35-49 jaar in april 2020 goed voor 60,1% (12.500 personen) van de tijdelijk werklozen. Werknemers

verloren dan ook veel projecten en klanten, wat tot uiting komt in het kwart van de werknemers dat in april 2020 tijdelijk werkloos werd (voor één of meer dagen). Vanaf de zomer van 2020 en de hervatting van vele activiteiten is er een duidelijke verbetering te zien, die tot op de dag van vandaag aanhoudt.

van 50 jaar en ouder werden iets minder getroffen (55,3% tijdelijke werkloosheid), evenals jongeren (47,7% werkloosheid bij de jongeren onder 25 jaar en 52,2% bij de 25-34-jarigen). Op het niveau van het hele gewest trof de tijdelijke werkloosheid echter vooral de jongeren (41,5%). Het aandeel van de tijdelijke werkloosheid neemt af naarmate de leeftijdscategorie hoger is (tot 25,1% voor de leeftijdscategorie van 50 jaar en ouder).

In januari 2022 waren er bijna geen verschillen meer tussen mannen en vrouwen of tussen de ver-

schillende leeftijdsgroepen in de sector "Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten" (gemiddeld 1,8% tijdelijke werkloosheid). De sector "Administratieve en ondersteunende diensten" daarentegen vertoonde nog steeds soortgelijke trends als aan het begin van de crisis. Vrouwen in de sector werden nog steeds meer getroffen dan mannen, zij het in mindere mate (21,3% van de vrouwelijke werknemers was tijdelijk werkloos, d.w.z. bijna 7.000 vrouwen, tegen 11,3%, d.w.z. 2.000 mannen). Voor het gewest als geheel was het aandeel van de tijdelijke werkloosheid bij de mannen nog steeds iets groter dan bij de vrouwen (respectievelijk 7,5% en 6,9%). Wat de leeftijd van de tijdelijk werklozen in 'Administratieve en ondersteunende

diensten' betreft, was het aandeel groter bij de 25- tot 34-jarigen (24,3%) dan in de oudere leeftijdsgroepen (13,7% voor de 35- tot 49-jarigen en 19,0% voor de 50-plussers) en de jongere leeftijdsgroepen (10,6% voor de jongeren tot 25 jaar). In alle sectoren samen lijken de percentages per leeftijdsgroep sterk op elkaar, maar net als in de bovengenoemde sector zijn het de 25- tot 34-jarigen die het zwaarst getroffen werden, gevolgd door de 50-plussers. Het aandeel van de tijdelijke werkloosheid bedroeg 9,0% voor de eerstgenoemden en 7,9% voor de laatstgenoemden, tegen ongeveer 5,6% voor de jongeren onder 25 jaar en de 35- tot 49-jarigen (zie bijlage 3 voor meer details).

3.2 Het overbruggingsrecht (RSVZ)

De Brusselse zelfstandigen die werkzaam zijn in de sector diensten aan bedrijven maakten minder intensief gebruik van het overbruggingsrecht dan in andere sectoren het geval was. Deze analyse is gebaseerd op de gegevens van het RSVZ volgens beroepsdomein. In deze gegevens vinden we, zoals beschreven in punt 1.3, de zelfstandigen die actief zijn in de diensten aan bedrijven vooral terug in het domein "Handel", onder de beroepscode "Marketing en verkoop" en "Security en bewaking", en het domein "Vrije (en intellectuele) beroepen", onder de beroepscode "Landmeters, ingenieurs, accountants, experts (fiscale - vastgoed), ...", "Architecten" en "Diverse intellectuele beroepen"³⁶. We wijzen erop dat we hier inzoomen op de zelfstandigen die in het BHG wonen.

Het overbruggingsrecht werd benut door de zelfstandigen in de diensten aan bedrijven, maar in mindere mate dan door de zelfstandigen in andere sectoren,

Overbruggingsrecht in april 2020 en in januari 2022 in BHG

April 2020

5.700 zelfstandigen
(4/10)

Januari 2022

200 zelfstandigen
(0,13/10)

▶ Vrouwen (44,5%) werden in april 2020 meer getroffen dan mannen (40,6%)

zowel tijdens de eerste COVID-19-golf als daarna. Iets **meer dan vier op de tien Brusselse zelfstandigen in de bovenvermelde beroepsdomeinen maakten in april 2020 gebruik van het overbrug-**

³⁶ Opgenomen beroepen: raadgevers, informatici, servicebureaus enz.

gingsrecht, d.w.z. ongeveer 5.700 zelfstandigen op een totaal van 13.700. Dat percentage is lager dan dat van het geheel van de zelfstandigen in het gewest (55,7%)³⁷. **Vanaf juni** daalde het aantal begunstigen sterker en **in september** bedroeg het nog ongeveer 500, d.w.z. nog slechts 4,0% van de Brusselse zelfstandigen in de sector. **In oktober 2020** nam dat aantal weer licht toe en in januari 2021 maakten bijna 900 zelfstandigen (6,3% van de zelfstandigen) gebruik van het overbruggingsrecht. Dat niveau bleef stabiel tot april en daalde vanaf juli tot onder 400. In januari 2022 maakten nog minder dan 200 zelfstandigen in de sector gebruik van het overbruggingsrecht, d.w.z. 1,3% van de zelfstandigen, nog altijd minder dan het gewestelijke gemiddelde (zie bijlage 4 voor meer details).

Wat het geslacht betreft, **werden vrouwelijke zelfstandigen onder de beroepscode betreffende diensten aan bedrijven iets meer getroffen dan mannen.** In april 2020 maakte 44,5% van de vrouwen gebruik van het overbruggingsrecht, tegenover 40,6% van de mannen. Dat staat in contrast met de algemene trend in het gewest, waar de mannelijke Brusselse zelfstandigen op het hoogtepunt van de crisis zwaarder werden getroffen dan vrouwen. Daarna nam het verschil van de impact volgens geslacht in de sector diensten aan bedrijven af (het aandeel vrouwen met overbruggingsrecht bedroeg 7,2% in januari 2021, tegen 6,0% voor mannen) en vanaf halverwege 2021 zo goed als verdwenen, zoals ook het geval was voor het gemiddelde voor alle sectoren samen.

---

37 Cijfers van het RSVZ (gebaseerd op het aantal zelfstandigen in hoofdberoep op 1 juli 2020), berekeningen van het BISA en view.brussels.

Effecten van de crisis op de dynamiek van de Brusselse bedrijven in de sector van de diensten aan bedrijven

Naast de kwantificering van de werkgelegenheid door de RSZ (werknemers) en het RSVZ (zelfstandigen) en de vaststelling van de eerste zichtbare effecten van de crisis, kunnen we aan de hand van de door Statbel geproduceerde gewestelijke gegevens een tendens schetsen in de dynamiek van de bedrijven die actief zijn in de sector in het BHG. Ze stellen ons ook in staat de dynamiek van de faillissementen en van het banenverlies sinds de uitbraak van de gezondheids crisis in maart 2020 waar te nemen, nog steeds in een context die wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van tijdelijke werkloosheid corona (werknemers) en het overbruggingsrecht (zelfstandigen), waarvan het einde thans is gepland voor respectievelijk 30 juni en 31 maart 2022.

Uit methodologisch oogpunt gebruiken we hier de sectorale classificatie volgens de NACE-nomenclatuur (5 cijfers voor catering in bedrijven en 3 cijfers voor de overige diensten aan bedrijven), die we eerder al gebruikten om de sectorale perimeter af te bakenen (zie [tabel 1](#)). De analyseperiode bestrijkt de jaren 2015 tot 2020 voor veranderingen in de demografie van de bedrijven in de sector (4.1) en de jaren 2015 tot 2021 voor faillissementen en daarmee gepaard gaand banenverlies (4.2).

4.1 Demografie van de bedrijven

De sector van diensten aan bedrijven is een belangrijke sector in het BHG. Deze wordt gekenmerkt door een vrij constante groei van het aantal bedrijven sinds 2015, ook al heeft het beheer van de gezondheids crisis die positieve dynamiek enigszins afgeremd.

Elk jaar starten nieuwe bedrijven met het verlenen van diensten aan andere bedrijven. In 2020 waren er 33.539 btw-plichtige bedrijven in de sector van diensten aan bedrijven (tegenover 113.194 voor alle activiteiten in het gewest). Dat is 29,6% van het totaal voor het BHG. De meerderheid (75,0%) verleende advies op het gebied van bedrijfsbeheer (32,7%), architecten- en ingenieursdiensten (13,7%), rechtskundige diensten (17,0%), boekhoudkundige diensten (5,3%) en reinigingsdiensten (6,3%).

«De sector van diensten aan bedrijven wordt sinds 2015 gekenmerkt door een vrij constante groei van het aantal bedrijven, hoewel er een vertraging is opgetreden na de gezondheids crisis»

Beveiligingsdiensten en catering in bedrijven waren goed voor respectievelijk 0,5% en 0,3% van de belastingplichtige bedrijven in de sector.

Gezien de gegevens van Statbel voor het jaar 2020 lijkt de coronacrisis geen rem te hebben gezet op de opwaartse trend die voor de sector al werd waargenomen in de jaren vóór de crisis (+3,4% tussen 2017 en 2018, +3,1% tussen 2018 en 2019). Het totale aantal belastingplichtigen in de sector van

diensten aan bedrijven steeg tussen 2019 en 2020 namelijk verder (+3,2%, tegen 2,1% voor alle activiteiten in het BHG). Bovendien was de groei van het totale aantal belastingplichtigen tussen 2015 en 2020 hoger in de sector van diensten aan bedrijven (+19,3%) dan in de gewestelijke activiteiten als geheel (+16,5%), wat getuigt **van het groeiende economische belang van deze sector in het BHG in de afgelopen jaren.**

De eerste effecten van het beheer van de gezondheidscrisis zijn niettemin zichtbaar in de dynamiek van de stopzettingen en oprichtingen, die werd verstoord door de aanhoudende onzekerheid over de economie en het verdere verloop van de gezondheidssituatie.

In 2019 werden 3.648 nieuwe bedrijven opgericht in de Brusselse sector van diensten aan bedrijven, d.w.z. 29,8% van het totale aantal nieuwe bedrijven dat in de loop van het jaar werd opgericht in het BHG (tegenover 28,4% in 2015). Dat betekent een stijging van 4,3% ten opzichte van 2018 en zelfs van 16,3% ten opzichte van 2015. Voor alle activiteiten van het gewest samen, merken we een daling van 2,7% in het aantal oprichtingen tussen 2018 en 2019, maar een stijging van 10,7% tussen 2015 en 2019. **De toename van het aantal opgerichte bedrijven in de sector van diensten aan bedrijven in de periode 2015-2019 was dus meer uitgesproken dan voor alle activiteiten van Brussel samen. De COVID-19-**

crisis heeft die positieve dynamiek echter afge-remd, aangezien de sector tussen 2019 en 2020 een daling van het aantal nieuwe oprichtingen van 5,6% noteerde (de daling voor alle activiteiten in het gewest was nog hoger: 8,6%).

Het aantal opgerichte bedrijven in Brussel in de onderzochte sector (op jaarbasis) werd vervolgens bekeken in samenhang met het aantal stopzettingen. In 2019 telden we in de sector van diensten aan bedrijven 2.541 stopzettingen. Dat is een daling van 9,1% ten opzichte van 2018 en zelfs 17,0% ten opzichte van 2015. Voor alle activiteiten in het gewest samen stegen de stopzettingen tussen 2018 en 2019 met 5,7% en tussen 2015 en 2019 met 13,4%. **In de sector van diensten aan bedrijven steeg het aantal stopzettingen in de periode 2015-2019 dus iets sneller dan het aantal oprichtingen, ook al groeide de sector over het geheel genomen nog steeds. De coronacrisis heeft de opwaartse trend van de jaren vóór de crisis volledig omgekeerd.**

In de sector van diensten aan bedrijven daalde het aantal stopzettingen tussen 2019 en 2020 met 12,1% (tegenover een daling van 10,6% voor alle activiteiten in het gewest). Die daling valt te verklaren door de diverse overheidsmaatregelen ter ondersteuning van al dan niet levensvatbare bedrijven (moratoria op

faillissementen, uitstel van betaling van bijdragen, hervorming van de procedure van gerechtelijke reorganisatie, tijdelijke werkloosheid corona enz.).

Al die bevindingen zijn samengevat in tabel 6, die de bruto- en netto-oprichtingsgraden van de bedrijven in de sector weergeeft. Daaruit blijkt een lichte daling van de bruto- en netto-oprichtingsgraden voor de sector van diensten aan bedrijven in de periode 2015-2019. Terwijl de bruto-oprichtingsgraad in de sector van diensten aan bedrijven tussen 2019 en 2020 verder daalde, nam de netto-oprichtingsgraad weer toe. Uit tabel 6 blijkt ook dat **de turn-over van**

de bedrijven in de sector van diensten aan bedrijven (d.w.z. het verschil tussen de bruto- en de netto-oprichtingsgraad) vrijwel gelijk was aan die van alle activiteiten in Brussel samen beschouwd.

Van de verschillende diensten die aan bedrijven worden aangeboden, noteerde catering in bedrijven in 2019 een netto-oprichtingsgraad van 17,0%, terwijl reiniging een groot verschil vertoonde tussen zijn brutograad (11,7%) en zijn nettograad (1,0%). Dat betekent dat de turn-over van de bedrijven die reinigingsdiensten aanbieden, hoger was. Hetzelfde geldt voor rechtskundige diensten.

Tabel 5: Bruto- en netto-oprichtingsgraden van bedrijven in de sector van diensten aan bedrijven en van alle activiteiten samen beschouwd in het BHG (2015-2020, in %)³⁸

BHG	2015		2016		2017		2018		2019		2020	
	Bruto- graad	Netto- graad	Bruto- graad	Netto- graad	Bruto- graad	Netto- graad	Bruto- graad	Netto- graad	Bruto- graad	Netto- graad	Bruto- graad	Netto- graad
Diensten aan bedrijven	11,2	3,4	11,5	4,5	11,3	4,2	11,1	3,7	11,2	3,4	10,3	3,6
Alle activiteiten	11,4	3,4	11,8	4,5	11,7	4,1	11,6	3,9	11,0	3,1	9,9	2,9

Bron: FOD Economie - ADSEI, berekeningen view.brussels

Hoewel Dhyne e.a. (2021) van mening zijn dat de economische gevolgen van de crisis intenser waren tijdens de eerste golf in 2020, zal moeten worden nagegaan of deze stijgende trend van opzeggingen in de Brusselse sector van de diensten aan bedrijven in 2021 versnelde, aangezien de meeste van deze (Brusselse) bedrijven bleven profiteren van de verschillende (federale, gewestelijke en lokale)

economische steunmaatregelen van de overheid (tijdelijke werkloosheid Covid, overbruggingsrechten, Brusselse Covid-premies, enz.), alsook de moratoria op faillissementen, waarvan het tweede officieel tot 31 januari 2021 liep³⁹ en het de facto moratorium dat in de maanden na het verstrijken ervan bleef bestaan⁴⁰.

38 De bruto-oprichtingsgraden zijn gelijk aan het aantal belastingplichtigen ten opzichte van het gemiddelde aantal belastingplichtigen. De netto-oprichtingsgraden zijn het aantal belastingplichtigen min het aantal stopzettingen - schrappingen – ten opzichte van het gemiddelde aantal belastingplichtigen.

39 L'Echo, *Nouveau moratoire sur les faillites*, 11/10/2020.

40 L'Echo, *Le moratoire de fait continue de brider les faillites*, 01/03/2021.

4.2 Evolutie van faillissementen en banenverlies tijdens de coronacrisis

Uit de analyse van de ontwikkeling van het aantal uitgesproken faillissementen⁴¹ en het daarmee gepaard gaande banenverlies⁴² blijkt ook welke gevolgen het beheer van de gezondheids crisis door de overheid heeft voor de dynamiek van bedrijven die actief zijn in de sector van diensten aan bedrijven⁴³.

Voor de jaren 2018 en 2019 vertegenwoordigden de faillissementen die werden uitgesproken in de sector van diensten aan bedrijven ongeveer 13,5% van het totale aantal geregistreerde faillissementen in het BHG. Terwijl de gegevens voor 2020 op een licht neerwaartse trend van het bovengenoemde aandeel wijzen (12,7%), laten de beschikbare gegevens voor het jaar 2021 een relatieve stijging zien (14,3%). Ter herinnering, die tegenstrijdige tendensen maken

beide deel uit van **een algemene daling van het aantal in het BHG uitgesproken faillissementen als gevolg van de invoering van diverse steunmaatregelen door de overheid⁴⁴**, maar in een verschillend tempo naargelang de economische activiteit. Dat geldt voor alle soorten diensten die aan bedrijven worden aangeboden.

In absolute waarden telden we in 2020 en 2021 ongeveer 190 faillissementen in de sector van diensten aan bedrijven, een aanzienlijke daling van 52,4% ten opzichte van 2019. Die algemene daling van het aantal faillissementen wordt ook waargenomen voor alle activiteiten in het gewest samen en versnelde in 2021 zelfs nog (-55,3% tussen 2021 en 2019, tegenover -49,6% tussen 2020 en 2019).

Tabel 6: Uitgesproken faillissementen in de sector van diensten aan bedrijven in het BHG en in de totale activiteiten van het gewest (2018-2021)

Uitgesproken faillissementen	2018	2019	2020	2021
Diensten aan bedrijven	406	401	191	190
Alle activiteiten in het gewest samen	3.033	2.978	1.502	1.332
<i>als % van totale activiteiten</i>	13,4%	13,5%	12,7%	14,3%

Bron: Statbel, berekeningen view.brussels

41 Een faillissement wordt uitgesproken wanneer een onderneming haar rekeningen niet meer kan betalen en geen nieuw krediet meer kan vinden.

42 Het banenverlies als gevolg van een faillissement wordt berekend op basis van de meest recente gegevens van de RSZ.

43 Bij de interpretatie van deze cijfers moet er echter rekening mee worden gehouden dat er een zekere tijd verloopt tussen de stopzetting van de economische activiteit en de uitspraak van het faillissement door de ondernemingsrechtbank, wat betekent dat de economische impact niet onmiddellijk zichtbaar is. Bovendien hebben de diverse overheidsmaatregelen die tijdens de gezondheids crisis zijn genomen om bedrijven te ondersteunen, een matigend effect gehad op het aantal faillissementen dat sinds maart 2020 is uitgesproken.

44 L'Echo, *Les faillites au plus bas depuis l'an 2000*, 04/01/2022.

De banenverliezen houden rechtstreeks verband met de faillissementen. Ze kunnen worden geanalyseerd op basis van het aandeel van de banen die verloren zijn gegaan door faillissementen in de sector van diensten aan bedrijven in vergelijking met alle bedrijven die actief zijn in het BHG.

In de periode 2018-2019 concentreerde de sector van diensten aan bedrijven 13,7% tot 14,8% van het totale banenverlies in het gewest. Terwijl dat aandeel in 2020 praktisch op hetzelfde niveau lag (14,1%), was het banenverlies in de

diensten aan bedrijven goed voor bijna een kwart van het banenverlies dat in 2021 in Brussel werd opgetekend (namelijk 24,4% of 589 banen), wat overeenkomt met een aanzienlijke stijging van 83,0% ten opzichte van 2020 (tegenover een eerder beperkte stijging van 5,3% voor alle activiteiten in het gewest samen). **Die extreme waarde is vooral**

«Het banenverlies in de diensten aan bedrijven was goed voor bijna een kwart van het banenverlies dat in 2021 in Brussel werd opgetekend, namelijk een aanzienlijke stijging van 83,0% ten opzichte van 2020»

te wijten aan de toename van het banenverlies in twee specifieke diensten die in het BHG aan de bedrijven worden aangeboden, namelijk de gewone reiniging van gebouwen (350 banen verloren of 58,0% van het verlies van de activiteit in België) en de catering in bedrijven (114 banen verloren of 95,0% van het verlies van de activiteit in België). Hier kunnen we de effecten zien

van de wijdverspreide invoering van telewerk sinds de uitbraak van de gezondheids crisis (er zijn steeds meer leegstaande kantoren in Brussel, die deze diensten niet meer volledig nodig

hebbens⁴⁵). De vraag naar dergelijke diensten (met name voor catering in bedrijven) zal de komende jaren waarschijnlijk afnemen, aangezien telewerk in veel bedrijven, instellingen en administraties de norm zal blijven, althans gedurende een deel van de week in de nasleep van de crisis⁴⁶.

Tabel 7: Banenverlies in de sector van diensten aan bedrijven en alle activiteiten in het BHG (2018-2021)

Banenverlies	2018	2019	2020	2021
Diensten aan bedrijven	504	545	388	710
Alle activiteiten in het gewest samen	3.677	3.693	2.759	2.904
<i>als % van totale activiteiten</i>	13,7%	14,8%	14,1%	24,4%

Bron: Statbel, berekeningen view.brussels

45 Van Ossel D., *Le télétravail laissera (encore plus) de bureaux vides à Bruxelles : "Ça pourrait poser problème"*, in RTBF, 14/09/2021.

46 L'Echo, *Miné par le télétravail, le catering doit changer pour survivre*, 29/04/2021.

Tot slot toont tabel 8 de evolutie van het gemiddelde aantal banen dat per faillissement verloren ging in de sector van diensten aan bedrijven en voor alle activiteiten samen in het BHG in dezelfde periode. In 2020 was het gemiddelde banenverlies per faillissement (ratio) voor alle activiteiten in het gewest samen 48,1% hoger dan het voorgaande jaar. De stijging was iets hoger in de diensten aan

bedrijven (49,5%). Niettemin ligt de ratio van 2021 (3,7) voor diensten aan bedrijven momenteel ruim boven het niveau van vóór de gezondheids crisis. Dat is te wijten aan het bovenvermelde aanzienlijke banenverlies in de diensten reiniging van gebouwen en catering in bedrijven. Het is ook hoger dan dat voor alle activiteiten in het gewest samen (2,2).

Tabel 8: Evolutie van de ratio van het banenverlies per faillissement in de sector van diensten aan bedrijven en voor alle activiteiten in het BHG samen (2018-2021)

		2018	2019	2020	2021	2020/2019	2021/2019
Diensten aan bedrijven	Banenverlies	504	545	388	710	-28,8%	30,3%
	Faillissementen	406	401	191	190	-52,4%	-52,6%
	Ratio	1,2	1,4	2,0	3,7	49,5%	174,9%
Alle activiteiten in het gewest samen	Banenverlies	3.677	3.693	2.759	2.904	-25,3%	-21,4%
	Faillissementen	3.033	2.978	1.502	1.332	-49,6%	-55,3%
	Ratio	1,2	1,2	1,8	2,2	48,1%	75,8%

Bron: Statbel, berekeningen view.brussels

Gevolgen van de crisis op de werkloosheid in de sector

5.1 Evolutie van het aantal NWWZ tijdens de crisis

Terwijl de werkloosheidscijfers van Actiris in de sector van diensten aan bedrijven zowel in 2020 als in 2021 een daling vertonen, onderscheiden de beroepsdomeinen 'Recht' en 'Advies, beheer en auditing van bedrijven' zich door een sterke stijging. Zoals vermeld in punt 1.2, analyseren we hier de niet-werkende werkzoekenden (NWWZ) die geregistreerd zijn in een reeks beroepscode die verband houden met diensten aan bedrijven en stellen we ze voor onder de namen van de groepen van beroepscode per faciliteit (deze hebben dus alleen betrekking op de lijst van beroepscode, geselecteerd in punt 1.2).

Gemiddeld zijn er de laatste jaren maandelijks tussen 13.000 en 14.000 Brusselse NWWZ in de geselecteerde beroepscode die verband houden met diensten aan bedrijven. Ze vertegenwoordigen gemiddeld ongeveer 15% van het totale aantal NWWZ per jaar. Het belangrijkste beroepsdomein dat onder deze NWWZ vertegenwoordigd is, is dat van 'Schoonmaak', met een gemiddelde van 8.000 à 9.000 per maand over de laatste drie jaar. Op de tweede plaats, zij het met een grote achterstand, komt het beroepsdomein 'Economie, boekhou-

ding en fiscaliteit', waarvoor jaarlijks gemiddeld iets meer dan 1.000 NWWZ worden geregistreerd.

Voor het eerste jaar van de COVID-19-crisis blijkt uit tabel 9 hieronder dat het aantal bij Actiris ingeschreven NWWZ in een beroepscode in verband met diensten aan bedrijven, tussen 2019 en 2020 is afgenomen. Die daling is slechts voor enkele domeinen waartoe nemen, namelijk 'Bedienden in de privésector en callcenters', 'Grootkeuken', 'Ingenieurs en toegepaste wetenschappen' en 'Schoonmaak'. De laatste twee vertonen een daling van ongeveer -10%. Ook in de andere beroepen, namelijk 'Vertalen en tolken' en 'Marketing, reclame en public relations', merken we een stijging. De beroepsdomeinen 'Recht' en 'Beheeradvies, auditing en controle' vertoonden eveneens een stijging van meer dan 20% (ter vergelijking: in de horeca bedroeg de stijging 4,6%). Het aantal NWWZ in 'Economie, boekhouding, fiscaliteit', 'Veiligheid' en 'Architectuur en meetkunde' bleef vrij stabiel.

«De subsectoren van de sector kennen verschillende werkloosheidstendensen als gevolg van de verschillende realiteiten waarmee zij tijdens de crisis te maken hebben gekregen»

De daling van het aantal ingeschreven NWWZ in sommige codes die verband houden met de sector van diensten aan bedrijven, alsmede de sterke stijging in de domeinen 'Recht' en 'Beheeradvies, auditing en controle' staat in contrast met de bijna-stagnatie (of lichte stijging), waargenomen voor alle NWWZ, die +0,9% bedraagt.

Het jaar 2021 volgde nagenoeg dezelfde trends als 2020, ondanks meer terughoudende maatregelen en een herstel van de economische activiteit. Voor de meeste subdomeinen stellen we dezelfde trends en grootteorde vast. We merken evenwel op dat het aantal NWWZ per subdomein minder sterk toeneemt of sterker afneemt, wat wijst op een verbetering van de economische conjunctuur. Alleen 'Beheeradvies, auditing en controle' en 'Architectuur en meetkunde' vertoonden in 2021 een sterkere stijging.

De verschillen in de evolutie zijn te verklaren aan de hand van diverse elementen. Ten eerste hebben maatregelen zoals de tijdelijke werkloosheid, het overbruggingsrecht of het moratorium op faillissementen gezorgd voor een tempering van het effect en blijven ze dat doen. De variaties in de evolutie in de verschillende beroepsdomeinen zouden verband kunnen houden met de verschillende

realiteiten waarmee de segmenten van de sector te maken hebben gehad. Zo doen de bedrijven nu minder vaak een beroep op externe dienstverleners voor bepaalde, nu 'overbodige' activiteiten, om hun uitgaven in deze onzekere tijden te beperken, zoals reclame of activiteiten op het gebied van beheeradvies. Bovendien zijn de activiteiten in de grootkeuken, door de invoering van telewerk, teruggeschroefd. Andere activiteiten bleven op hetzelfde niveau of werden ingevuld door een toename van aan COVID-19 gerelateerde activiteiten, zoals beveiliging en bewaking, schoonmaak of callcenteractiviteiten. Op het gebied van de veiligheid werden bv. nieuwe banen gecreëerd in test- en vaccinatiecentra, terwijl op andere gebieden meer personeel nodig was (bv. pascontrole).

Bovendien moet ook de werkloosheidshalo worden aangepakt in een context waarin de COVID-19-crisis de toegang voor mensen tot informatie en openbare arbeidsinstellingen heeft bemoeilijkt. Anderzijds laat de tabel een toename zien van het aantal hooggeschoolde NWWZ, bv. op het gebied van 'Recht' en 'Beheeradvies, auditing en controle'. In tijden van crisis is er meer kans dat deze profielen de weg naar Actiris vinden en voor ondersteuning kiezen. De crisis creëerde ook een angstklimaat dat weinig bevorderlijk is voor de motivatie om op zoek te gaan naar een baan (maskers, besmettingsrisico, slechtere arbeidsomstandigheden enz.), wat een van de redenen kan zijn waarom een deel van de werklozen zich niet bij Actiris heeft ingeschreven, met name in deze segmenten. Dat kan de verschillende tendensen verklaren.

Tabel 9: Aantal bij Actiris ingeschreven NWWZ in een beroepscode voor diensten aan bedrijven in 2019, 2020 en 2021, weergegeven per beroepscodegroep (jaargemiddelde)*

Beroepscodegroep	2019	2020	2021	var 2019/2020	var 2019/2021
Vertaling en tolken	233	249	246	6,9%	5,8%
Bedienden in de privésector en callcenters	505	495	489	-1,9%	-3,1%
Economie, boekhouding, fiscaliteit	1.070	1.075	1.088	0,4%	1,7%
Architectuur en meetkunde	157	159	172	1,4%	9,2%
Marketing, reclame en public relations	658	711	689	8,0%	4,7%
Recht	232	290	282	25,2%	21,8%
Beheeradvies, auditing en controle	139	173	189	24,3%	35,3%
Grootkeuken	691	677	669	-2,0%	-3,1%
Ingenieurs en toegepaste wetenschappen	219	199	186	-9,4%	-15,1%
Veiligheid	1.021	1.034	1.041	1,2%	1,9%
Schoonmaak	9.221	8.301	8.415	-10,0%	-8,7%
Totaal diensten aan bedrijven	14.146	13.362	13.465	-5,5%	-4,8%
Totaal	88.047	88.803	88.780	0,9%	0,8%

Bron: Actiris, berekeningen view.brussels

* De weergegeven beroepscodegroepen omvatten de geselecteerde beroepscodes die in punt 1.2 zijn beschreven.

5.2 Werkaanbiedingen in de sector van diensten aan bedrijven

De impact van de crisis op de Brusselse arbeidsmarkt is duidelijk te merken in de werkaanbiedingen die Actiris ontvangt. De sector van diensten aan bedrijven vertoont een tweeledig beeld: voor sommige beroepen was de impact negatief, voor andere positief. In dit deel analyseren we de werkaanbiedingen die Actiris rechtstreeks van werk-

gevers ontving in 2019, 2020 en 2021 voor beroepen die verband houden met diensten aan bedrijven, dezelfde selectie die wordt gebruikt voor de NWWZ (zie punt 1.2. en bijlage 1). We hebben ervoor gekozen hier niet in te zoomen op de WA voor uitzendwerk wegens de sterke stijging van de WA in 2021. Deze is immers meer kenmerkend voor WA voor

uitzendwerk, o.a. als gevolg van de invoering van een nieuwe functie in het WA-invoeringssysteem, waardoor werkgevers WA heel gemakkelijk kunnen dupliceren. Zo kunnen we de evolutie van de WA in de sector onderzoeken zonder al te veel dubbele WA die de analyse zouden kunnen vertekenen.

In 2020 daalde het aantal werkaanbiedingen voor functies in diensten aan bedrijven met 15,6% ten opzichte van 2019. Dat was in lijn met de gewestelijke trend, waar de WA met -13,7% daalden. De daling was het meest uitgesproken in 'Marketing, reclame en public relations', 'Grootkeuken', 'Ingenieurs en toegepaste wetenschappen', 'Bedienden in de privé-sector en callcenters' en 'Schoonmaak'. De laatste twee laten een daling zien van bijna 200 banen ten opzichte van 2019. Dat bevestigt de daling van de vraag van bedrijven naar die diensten, die in deze tijden van COVID-19-crisis soms zinloos zijn geworden (verlaten kantoren, weinig potentiële klanten enz.). De bedrijven stellen immers nieuwe prioriteiten en willen zichzelf beschermen in een onzekere economische conjunctuur. Omgekeerd zien we een toename van het aantal WA in de posten in het segment 'Beveiliging'. Die stijging is gedeeltelijk toe te schrijven aan de grotere vraag naar veiligheidsagenten voor de handhaving van de COVID-regels, maar ook aan de creatie van nieuwe banen in de nieuwe test- en vaccinatiecentra in het kader van COVID-19. Meer beperkte variaties treffen we aan in 'Recht', 'Beheeradvies, auditing en controle', 'Architectuur en meetkunde', 'Vertaaldiensten en tolken' en 'Economie, boekhouding, fiscaliteit'. Accounting-, belasting-, beheer- en auditdiensten, die van essentieel belang zijn voor de continuïteit van bedrijven, hebben weinig hinder van de crisis ondervonden. Een mogelijke verklaring kan zijn dat de bedrijven zich genoodzaakt zien hun uitgaven beter te beheren of

hulp zoeken om toegang te krijgen tot COVID-subsidies.

In 2021 stellen we echter een aanzienlijke stijging vast van het aantal WA (uitzendarbeid niet inbegrepen) voor functies in verband met diensten aan bedrijven (+34,4%) in vergelijking met 2019, een sterkere stijging dan die van het gewest (+26,6%, eveneens exclusief uitzendarbeid). Die duidelijke stijgingen zijn o.a. te verklaren door de verbetering van de conjunctuur en de hervatting van de aanwervingen. Bovendien verklaart de invoering van de duplicatiefunctie voor WA in het invoeringssysteem een deel van de toename in 2021, ook al hebben we de WA voor uitzendbanen uit de analyse verwijderd⁴⁷.

Bovendien stellen we voor de meeste beroepscodes in verband met diensten aan bedrijven in 2021 dezelfde trends vast als in 2020, maar dan meer uitgesproken. Dat is het geval voor 'Veiligheid', 'Recht' en 'Beheeradvies, auditing en controle', waar de WA flink toenamen. In 2021 werden respectievelijk 1602, 544 en 272 WA ontvangen. Nog grotere dalingen zijn waar te nemen in 'Vertaaldiensten en tolken' (-35,3%), 'Ingenieurs en toegepaste wetenschappen' (-58,4%), 'Grootkeuken' (-73,3%) en 'Econo-

⁴⁷ De analyse en de conclusies van de gegevens moeten dan ook met de nodige voorzichtigheid aangepakt worden.

mie, boekhouding, fiscaliteit'. Anderzijds steeg het aantal WA's voor 'Schoonmaak', 'Bedienden in de privésector en callcenters' en 'Marketing, reclame en public relations', hoewel de aantallen nog steeds

lager waren dan in 2019. De activiteiten in het kader van 'Architectuur en meetkunde' namen in 2021 toe, met een aanzienlijke stijging van het aantal banen in vergelijking met 2019.

Tabel 10: Door Actiris ontvangen werkaanbiedingen met een beroepscode voor diensten aan bedrijven in 2019, 2020 en 2021, per beroepscodegroep*

Beroepscodegroep	jan-dec 2019	jan-dec 2020	jan-dec 2021	var 2019/2020	var 2019/2021
Vertaling en tolken	68	53	44	-22,1%	-35,3%
Bedienden in de privésector en callcenters	590	303	399	-48,6%	-32,4%
Economie, boekhouding, fiscaliteit	753	709	667	-5,8%	-11,4%
Architectuur en meetkunde	187	204	243	9,1%	29,9%
Marketing, reclame en public relations	249	102	123	-59,0%	-50,6%
Recht	183	220	544	20,2%	197,3%
Beheeradvies, auditing en controle	124	141	272	13,7%	119,4%
Grootkeuken	150	62	40	-58,7%	-73,3%
Ingenieurs en toegepaste wetenschappen	305	156	127	-48,9%	-58,4%
Veiligheid	189	499	1.602	164,0%	747,6%
Schoonmaak	558	382	449	-31,5%	-19,5%
Totaal diensten aan bedrijven	3.356	2.831	4.510	-15,6%	34,4%
Algemeen totaal	33.598	28.988	42.324	-13,7%	26,0%

Bron: Actiris, berekeningen view.brussels

* De weergegeven beroepscodegroepen omvatten de geselecteerde beroepscode die in punt 1.2 zijn beschreven.

5.3 Knelpuntberoepen in het BHG: wat is de situatie voor bepaalde diensten die aan bedrijven worden verleend?

In het kader van zijn jaarlijkse *analyse van de knelpuntberoepen in het BHG* hield view.brussels (2021c) in de zomer van 2021 een reeks sectorale raadplegingen, waarvan sommige rechtstreeks in verband stonden met diensten van bedrijven aan andere bedrijven. Hieronder volgen de belangrijkste bevindingen voor beroepen in de diensten aan bedrijven die een knelpuntberoep vervullen in het BHG.

Ten eerste blijkt dat de **schoonmaaksector** geen bijzondere aanwervingsproblemen heeft in het Brussels Gewest⁴⁸. In 2020 kwamen daar overigens nieuwe banen bij, o.a. in de zorgsector of bij de NMBS (schoonmaak/desinfectie van treinen). In de praktijk werden die banen meestal ingevuld door studenten of tijdelijke werknemers. Een deel van die laatste groep bestaat uit werknemers uit sectoren waar sluitingen plaatsvonden omwille van de volksgezondheid (luchtvaart, hotelwezen enz.) en die tijdens hun tijdelijke werkloosheid aan het werk waren. Ze werden dus niet aangemoedigd om zich om te scholen of te heroriënteren in de zorgsectoren of naar de NMBS. **De schoonmaakbedrijven ondervonden evenwel de negatieve gevolgen van de wijdverbreide inzet van telewerk** en de sluiting van bepaalde sectoren, waarbij sommige werknemers tijdelijk werkloos werden.

In de (sub)sectoren waar al eerder aanwervingsproblemen bestonden, werden die nog erger door de gezondheidscrisis.

Voor **ondersteunende functies van gespecialiseerde, wetenschappelijke en technische aard** die toegankelijk zijn voor profielen met een hogere

opleiding, zoals economen, is vaak talenkennis (Nederlands, Frans en Engels) vereist. Gebrek aan ervaring kan een extra belemmering voor aanwerving vormen. Bovendien vereisen de gevraagde profielen vaak beroepsspecifieke technische vaardigheden. Die moeilijkheden gelden in het algemeen voor de verschillende beroepen die onder deze categorie vallen.

Voor **juristen** bijvoorbeeld zijn de in werkaanbiedingen vermelde competenties inzake de wetgeving vaak zo gespecialiseerd dat kandidaten er niet op kunnen reageren omdat ze niet over de nodige kwalificaties beschikken. Aangezien de regelgeving inzake dergelijke onderwerpen voortdurend verandert, raken kennis en competenties gemakkelijker verouderd en is voortdurende bijscholing vereist.

Van **boekhouders** wordt ook verwacht dat ze beschikken over aanzienlijke ervaring met en kennis van boekhoudsoftware en technologische hulpmiddelen. Bovendien worden ze in hun beroep geconfronteerd met snelle veranderingen, die een voortdurende aanscherping van kennis en competenties vereisen.

⁴⁸ In geval van verandering van eigenaar moet de overnemende onderneming het personeel overnemen. De aanwervingen betreffen dus alleen nieuwe banen of nieuwe bedrijven.

Bovendien stonden de **ingenieursberoepen** reeds onder structurele aanwervingsspanning, meer bepaald van kwantitatieve aard, wat door de crisis nog werd versterkt. In het algemeen komen er niet genoeg jonge afgestudeerden op de arbeidsmarkt om aan de marktvaart te voldoen. Jongeren zijn zich onvoldoende bewust van het beroep en de mogelijkheden ervan en er is een algemeen gebrek aan belangstelling voor technische en wetenschappelijke onderwerpen. Bovendien worden van deze kandidaten vaak specifieke competenties, aanvullende scholing of relevante werkervaring verlangd. Uit het overleg met de sector in het kader van de analyse van de knelpuntberoepen blijkt ook dat het een zeer concurrerende sector is, waardoor het voor bedrijven moeilijk is werknemers te behouden.

Ook **architecten** behoren ook tot de knelpuntberoepen die te kampen hebben met een kwantitatief tekort, ondanks de grote arbeidsreserve. Ook de verwachtingen en eisen van de werkgevers zijn hoog, gewoonlijk vragen ze enkele jaren beroepservaring en een hoog opleidingsniveau van de kandidaten.

Daarnaast is er ook een kwantitatief tekort aan **vertalers** (vooral voor vertalingen van het Frans naar het Nederlands). Naast de eisen m.b.t. het diploma waarderen de werkgevers over het algemeen ook beroepservaring in het domein in kwestie. Ook als ongunstig ervaren arbeidsvoorwaarden (deeltijdse arbeid, statuut van zelfstandige, werken onder tijdsdruk enz.) kunnen een bijkomende hinderpaal vormen voor de invulling van de werkaanbiedingen.

Tot slot beschouwen de adviseurs van Actiris het **beroep van bewaker** niet als kritiek. Toch nemen we het in deze rubriek op omdat de grootste beveiligingsbedrijven in december 2021 aanwervingen hebben aangekondigd. Zo kwamen er in België maar liefst 1600 banen beschikbaar. Naar verwachting zal ook hier een knelpunt ontstaan, onder meer doordat werknemers na een periode van tijdelijke werkloosheid vertrekken of naar een andere sector overstappen⁴⁹. Het gereguleerde beroep van **veiligheidsagent met certificaat** had daarentegen aanwervingsmoeilijkheden in 2017. Dat was hoofdzakelijk te wijten aan een gebrek aan vereiste vaardigheden (kalmte, inschattingvermogen, voldoende kennis van de tweede landstaal enz.) en intermenselijke vaardigheden van de werkzoekenden die in dit beroep worden geplaatst. De aanwervingsmoeilijkheden houden ook verband met het imago van het beroep, ook al is dat sinds de aanslagen in positieve zin geëvolueerd. Naast de wanverhouding tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt is het door de arbeidsvoorwaarden niet altijd mogelijk bekwaam personeel te houden. Het beroep kenmerkt zich door lage bezoldigingsniveaus, veelvuldig gebruik van arbeidsovereenkomsten van bepaalde duur, beperkte loopbaanontwikkeling en de hoge mate van flexibiliteit die wordt vereist. De **privébeveiligingssector**, die vanaf het begin van de pandemie als essentieel werd beschouwd, was nauw betrokken bij de aanpak van de gezondheids crisis. De bedrijven hebben hun teams moeten versterken via verschillende aanwervingscampagnes.

49 L'Echo, *La reprise économique dope la demande dans le gardiennage et la sécurité*, 01/12/2021.

Overleg met vertegenwoordigers van de bewakings- en schoonmaaksector in het BHG

Ter aanvulling van de multidimensionale analyse die in de vorige delen van het verslag is voorgesteld, hebben we vertegenwoordigers geraadpleegd van de bewakings- en de schoonmaaksector (met uitzondering van schoonmaak voor particulieren) in het BHG. Die raadplegingen vonden plaats tussen januari en maart 2022. Aanvankelijk was het de bedoeling ook vertegenwoordigers van de catering te interviewen, die reeds aan bod kwamen in het kader van de sectorale focus omtrent de horeca. Na een persoverzicht ter voorbereiding van de raadplegingen is gebleken dat de belangrijkste vaststellingen die tijdens de focus op de horeca naar voor kwamen, nog steeds gelden. Derhalve werd besloten de genoemde vertegenwoordigers niet opnieuw aan te spreken⁵⁰.

Het eerste doel was een ontmoeting met de sociale partners van die twee sectoren. In tegenstelling tot de vakbonden, die bereid waren ons te ontmoeten, zijn de werkgeversorganisaties van de betreffende sectoren, namelijk de Beroepsvereniging van Bewakingsondernemingen (BVBO) en de Algemene Belgische Schoonmaakunie (ABSU), helaas niet ingegaan op onze talrijke verzoeken. Om de door de vakbonden naar voren gebrachte

elementen te kunnen nuanceren, hebben we ervoor gekozen een beroep te doen op de sectorale fondsen, die paritair beheerd worden. Het fonds voor de bewakingssector reageerde positief op ons verzoek, dat voor de schoonmaaksector helaas niet. In dezelfde geest hadden we ook een ontmoeting met een vertegenwoordiger van Securitas, een van de grootste spelers in de beveiligingssector in het Brusselse Gewest en in België, die ons - gezien het belang van de sector voor de werkgelegenheid - over een hele reeks punten met betrekking tot de situatie in de sector heeft kunnen inlichten.

Rode draad doorheen de raadplegingen waren de drie thema's van de sectorale focussen van view.brussels sinds de uitbraak van de gezondheidscrisis, namelijk de algemene toestand van de bewakings- en de schoonmaaksector vóór de crisis (6.1), de gevolgen van de crisis voor die sectoren (6.2) en de vooruitzichten voor de evolutie van de sectoren na de crisis (6.3).

50 Voor een meer diepgaande analyse van de gevolgen van de crisis op de cateringsector, zie: view.brussels (2020b), COVID-19 - [Focus Horeca](#): Wat is de mogelijke impact van de COVID-19-crisis op de horeca in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest?, Analyse-nota en sectorale vooruitzichten, december 2020.

De volgende personen gingen in op ons verzoek:

- ▶ **Voor de bewakingssector** > Elsy Beddegenoodts (ABVV), Aurélie Carette (CGSLB), Serge Symens (Fonds voor Bestaanszekerheid van de Bewaking, FBZB) en Stéphane Noël (Business Support Analyst - Securitas).
- ▶ **Voor de schoonmaaksector** > Mounya Mehdaoui (ABVV).

De verslagen van de raadplegingen geven zo waarheidsgetrouw mogelijk weer wat er werd gezegd.

6.1 Situatie van de sectoren vóór de crisis

Uit de raadplegingen van de vertegenwoordigers van de bewakings- en de schoonmaaksector is gebleken dat beide sectoren vóór de crisis een **gemengd beeld** hadden **van het effect van telewerken**. In die zin had de toenemende inzet van telewerk in veel organisaties reeds een negatieve invloed op de activiteiten van de *schoonmaakbedrijven*, de commerciële contracten en de vraag naar diensten werden immers vaak teruggeschroefd omdat de kantoren niet systematisch moeten worden schoongemaakt wanneer de werknemers niet aanwezig zijn. Voor de *bewakingssector* daarentegen heeft de steeds frequentere overstap naar telewerk geen bijzonder negatief effect gehad op de activiteit van de bedrijven in deze sector. In het Brussels Gewest zijn er veel grote klanten⁵¹ met een grote vraag naar bewaking-agenten.

Ze brachten ook een **belangrijk verschil** aan het licht in de **stabiliteit van de werkgelegenheid** in deze twee sectoren vóór de crisis. Terwijl bedrijven in de *schoonmaaksector* meer gebruik leken te maken

van tijdelijke contracten en contracten van bepaalde duur (en ook niet leken te aarzelen om gebruik te maken van het systeem van opeenvolgende contracten), boden *bewakingsbedrijven* vaker contracten van onbepaalde duur aan, hoewel een deel van de werknemers nog steeds onder meer atypische vormen van contracten werd tewerkgesteld⁵².

Bovendien kwamen uit de raadplegingen **enkele gemeenschappelijke vaststellingen** naar boven over de situatie van beide sectoren vóór de crisis.

- ▶ Een *eerste gemeenschappelijk punt* betreft het relatieve **gemak waarmee bedrijven in deze sectoren vacatures kunnen invullen**, aangezien de werkaanbiedingen veel kandidaten aantrekken. Het gaat immers om interessante banen voor het Brussels publiek omdat ze vaak weinig voorafgaande vaardigheden vereisen. We merken evenwel op dat in het geval van bewakingsagenten de verplichting voor de kandidaten om in het bezit te zijn van de

⁵¹ Voorbeelden zijn de NAVO, het Europees Parlement, de Europese Commissie, maar ook federale en regionale overheidsinstellingen.

⁵² Volgens de vertegenwoordiger van Securitas was +/- 15% van de werknemers van de onderneming niet vast in dienst.

ministeriële kaart⁵³, die noodzakelijk is voor de toegang tot het beroep, en de eis om minstens tweetalig te zijn voor veel aanbiedingen in het Brussels Gewest, een probleem kunnen vormen voor de aanwerving. In tegenstelling tot Wallonië kampt het BHG niet met een tekort aan bewakingspersoneel. De bedrijven hadden dus geen moeite om voldoende kandidaten te vinden, temeer daar het sectorale fonds in samenwerking met de PWA's van Vorst ook voorafgaande opleidingen van zes maanden aanbod voor zogenaamde risicokandidaten⁵⁴, waardoor de pool van potentiële kandidaten nog groter werd.

▶ Paradoxaal genoeg betrof *het tweede gemeenschappelijke punt* dat uit de raadplegingen naar voren kwam het **slechte imago** van de twee sectoren⁵⁵, waardoor 'reclamecampagnes' nodig waren om dat op te krikken. Volgens de vakbonden is dat slechte imago ook te wijten aan de kwaliteit van de banen waarmee de werknemers in beide sectoren worden geconfronteerd. Door de manier van werken en de noodzaak om als bedrijf op de behoeften van de klanten in te spelen, vereisen veel banen immers een zekere **flexibiliteit**.

In het geval van de *schoonmaak* heeft de flexibiliteit vooral te maken met het feit dat gespreide werkuren schering en inslag zijn. De belangrijkste reden is dat sommige klanten niet willen dat er tijdens de 'normale' werkuren schoonmaakpersoneel aanwezig is, zodat de schoonmakers in de vroege ochtend of 's avonds

moeten werken. Die flexibiliteit is ook vereist wegens de wijdverbreide praktijk van deeltijdse arbeid, vooral voor vrouwen die in de sector werkzaam zijn, hoewel volgens de vertegenwoordiger van de vakbond een deel van de betrokken werknemers zelf voor dit soort contract kiest.

In het geval van *bewakingsagenten* komt de vereiste van flexibiliteit in de eerste plaats tot uiting in het feit dat er veel nachtwerk en onregelmatig werk (weekendwerk) wordt gedaan. Die organisatie betreft echter bepaalde segmenten in het bijzonder (met name de luchthaven). Een andere factor is dat sommige werknemers in de sector diensten verlenen aan verschillende klanten en zich dus vaak moeten verplaatsen. De contracten tussen de bewakingsbedrijven en hun klanten bieden de betrokken werknemers immers niet altijd de garantie van een voltijds contract, zodat deze in zekere zin gedwongen zijn die flexibiliteit te aanvaarden om aan voldoende uren te komen.

▶ Ten slotte kan de hierboven vermelde herziening naar beneden van de commerciële contracten in de schoonmaaksector ook een invloed hebben gehad op de kwaliteit van het werk. Volgens de vakbonden ging ze immers gepaard met een **stijging van de productiviteitsvereisten**. In die zin ging de vermindering van de contractuele uren niet altijd gepaard met een vermindering van het aantal door het schoonmaakpersoneel te verrichten taken, waardoor hun werklast toenam.

53 Verkregen na het volgen van een verplichte opleiding in een erkend opleidingscentrum en geslaagd te zijn voor een screeningtest bij Selor.

54 Namelijk, mensen die niet door de screening van Selor zijn gekomen.

55 Sommige vertegenwoordigers halen het beeld aan van de 'cowboy' die niet slaagt voor het toelatingsexamen voor de politie en dan maar zijn kans waagt als bewakingsagent of de schoonmaker 'die tot niets anders dient'.

6.2 De sectoren tijdens de crisis

«De crisis heeft de evenementgerelateerde veiligheidssector hard getroffen en de schoonmaakbedrijven aanwezig in bedrijven en instellingen»

Uit de raadplegingen is in de eerste plaats gebleken dat de **crisis verschillende gevolgen heeft gehad voor elk van de twee sectoren**, ook al werden beide tijdens de eerste maanden zwaar getroffen. De sluiting van een hele reeks bedrijven en instellingen (NAVO, Europese Commissie, federale en regionale overheidsdiensten, luchthaven) die belangrijke klanten zijn van de bedrijven in deze twee sectoren, leidde er dan ook toe dat veel mensen een beroep deden op tijdelijke werkloosheid, zoals hierboven geanalyseerd. De wijze waarop de crisis de twee sectoren heeft getroffen, is echter verschillend.

Foto's: freepik

In de *bewaking* heeft de langdurige sluiting van al die plaatsen niet de noodzaak weggenomen om de gebouwen te bewaken, zelfs wanneer die leeg stonden, ook al was de vraag geringer. Bovendien heeft de crisis geleid tot een grotere vraag in andere sectoren (bv. winkels, waar meer bewakers nodig waren om de naleving van de gezondheidsmaatregelen te garanderen). Die reorganisatie van de activiteiten heeft sommige beveiligingsbedrijven, vooral die met gevarieerde activiteiten, in staat gesteld **een deel van hun werknemers** van gesloten locaties **over te plaatsen** naar andere locaties waar een grote vraag bestond. **De grote verscheidenheid aan activiteiten, die kenmerkend is voor de sector, heeft de bedrijven in staat gesteld beter het hoofd te bieden aan de crisis**, ook al was de mobiliteit volgens de vertegenwoordiger van Securitas beperkt in die zin dat de profielen van de werknemers soms sterk verschilden naargelang hun plaats van tewerkstelling. De sector profiteerde ook van de momenten van economisch herstel (na afloop van de lockdown), toen de vraag naar bewaking sterk steeg en ook het aantal opdrachten in de sector weer begon aan te trekken.

De crisis was echter een zware opdoffer voor de bewakingsbedrijven waarvan de voornaamste (of zelfs de enige) activiteit verband hield met de evenementensector, een sector die tijdens de eerste twee jaar van de crisis bijna volledig werd stilgelegd of waarvan de activiteit althans sterk werd beperkt met zeer strenge preventie maatregelen.

Wat de *schoonmaak* betreft, **hebben de langdurige sluitingen van bedrijven en instellingen, in combinatie met de veralgemening van telewerk, de negatieve evolutie** die al vóór de crisis in de sector werd waargenomen, geaccentueerd en **vooral**

versneld. De terugloop in de vraag naar schoonmaakwerk, die met name tot uiting kwam in de geleidelijke vermindering van het aantal commerciële contracten en bijgevolg van het aantal werknemers voor die taken, dwong de schoonmaakbedrijven ertoe een deel van hun werknemers gedurende een lange periode tijdelijk werkloos te stellen, waardoor het risico op onzekerheid toenam. Bovendien leidde het economisch herstel na afloop van de lockdown niet tot een toename van de vraag naar schoonmaakactiviteiten, zoals in de bewakingssector wel het geval was, aangezien telewerk aanbevolen bleef en tijdens een groot deel van de pandemie zelfs verplicht was.

De raadgevingen brachten ook **enkele gemeenschappelijke punten** aan het licht met betrekking tot de gevolgen van de crisis voor deze twee sectoren.

► Het *eerste gemeenschappelijke punt* is de **toegenomen vraag naar flexibiliteit** ten gevolge van de crisis. Voor werknemers van de *bewakingssector* betekent dat een **toename van het aantal locaties** waar ze moeten werken om hun voltijdse baan te behouden, wat op zijn beurt een toename van het aantal verplaatsingen betekent, ook al hebben de werkgevers volgens de vertegenwoordiger van Securitas getracht de afstand tussen de locaties tot een minimum te beperken.

In het geval van de *schoonmaak* kwam deze toegenomen flexibiliteit voor het eerst tot uiting in de vraag van sommige opdrachtgevers om de mogelijkheden dat het schoonmaakpersoneel in contact komt met de andere werknemers verder te beperken, hetgeen impliceerde dat de **werktijden verder werden verschoven** van een traditioneel werkschema (vroeger op de dag beginnen, later eindigen). Net als in de *bewakingssector* leidde de flexibiliteit ook hier tot een **toename van het aantal werklocaties**, met als gevolg een toename van het aantal verplaatsingen,

waarmee volgens de vakbonden niet altijd rekening wordt gehouden in de werktijden. Tot slot leidde de toegenomen flexibiliteit er ook toe dat **tijdens de crisis meer werknemers onder een tijdelijk contract** werkten, aangezien een hele groep personeelsleden moest worden vervangen (wegens quarantaine, besmetting, maar ook uit vrees voor besmetting met het coronavirus), tijdelijke contracten die de schoonmaakbedrijven volgens de vakbonden nadien zeer zelden in een contract van onbepaalde duur omzetten wegens de onzekerheid over de toekomst.

► Het *tweede gemeenschappelijke punt* houdt verband met het eerste en betreft het **mogelijk negatieve effect van de crisis op de kwaliteit van de werkgelegenheid**.

Vertegenwoordigers van de *bewakingssector* maakten melding van een **toename van de agressiviteit** en zelfs van het geweld waaraan sommige werknemers worden blootgesteld, met name bij toezicht op de naleving van de preventie maatregelen, afgekondigd door de federale regering. Bovendien

eisten sommige klanten in de beginfase van de crisis dat de werknemers van de sector **nieuwe taken** uitvoerden (bv. winkelwagentjes schoonmaken in supermarkten), waardoor ze hun normale functie niet meer ten volle konden uitoefenen en de sociale partners moesten ingrijpen om die taken te schrappen.

Wat de *schoonmaaksector* betreft, meldden de vakbonden ook dat de reeds vóór de crisis waargenomen **stijging van de productiviteitsbehoeften** nog is **toegenomen** en tot een overbelasting van het werk heeft geleid, in die zin dat het aantal aan een locatie toegewezen werknemers of het aantal aan elke werknemer toegewezen werkuren is verminderd, hoewel de schoon te maken oppervlakte gelijk is gebleven.

Bovendien waren sommige werknemers in de schoonmaaksector, met name die in zorginstellingen zoals ziekenhuizen en verzorgingstehuizen, vanaf het begin van de crisis bijzonder blootgesteld. Ze moesten immers kamers ontsmetten waar coronapatiënten werden behandeld (of overleden waren) en

dit, volgens de vakbonden, zonder voldoende opleiding over de nieuwe te volgen procedures.

► Ondanks de verslechtering van de arbeidsomstandigheden in beide sectoren blijkt uit *het derde gemeenschappelijke punt* echter dat **het aantal werknemers dat de sector verlaat niet significant is gestegen** bij de bedrijven die in deze sectoren actief zijn. Ook al werden in de *bewakingssector* enkele vertrekken waargenomen, toch was die mobiliteit hoofdzakelijk intrasectoraal, waarbij werknemers naar een andere werkgever in dezelfde sector overstapten of ervoor kozen hun eigen bewakingsbedrijf op te richten. **Iets gelijkaardigs stellen we vast in de schoonmaaksector**, te meer omdat een groot deel van de banen bestemd is voor laaggeschoolde werknemers, die over het algemeen minder mobiliteitsmogelijkheden hebben dan hoger geschoolde werknemers. Die lage mobiliteit is overigens een structurele factor in de schoonmaaksector, los van de gezondheids crisis.

6.3 Vooruitzichten voor de sectoren na de crisis

De raadplegingen leverden ook een aantal vaststellingen op over de **ontwikkeling van deze sectoren op korte, middellange en lange termijn**.

De vertegenwoordigers van de bewakingssector vertelden ons over de **moeilijkheden die ze sinds enkele maanden ondervinden om voldoende kandidaten te vinden** voor de werkaanbiedingen die ze publiceren. De vertegenwoordiger van Securitas merkte op dat de onderneming sinds enkele maanden een beroep moet doen op externe aanwervingsbedrijven om hun aanwezigheid op de belangrijkste informatiekanalen te versterken, maar ook om hun partnerschappen met openbare instellingen zoals

Actiris of Bruxelles Formation op te drijven in de hoop nieuwe kandidaten aan te trekken. De vertegenwoordiger van het sociaal fonds voor de bewaking voegt er zelfs aan toe dat het tekort aan kandidaten zich ook laat voelen in het aantal personen die een daar georganiseerde opleiding willen volgen om in de sector aan de slag te gaan.

De situatie lijkt wel enigszins te zijn verbeterd in vergelijking met de periode van economisch herstel, toen dit een groot probleem was, maar desalniettemin verwachten de vertegenwoordigers dat het een structureel probleem zal worden. Als oorzaken van deze ontwikkeling vermelden ze o.a. de lage loonschalen,

die door de sociale partners zijn vastgesteld en waardoor de actoren in de sector moeite hebben om voldoende geschoolde kandidaten aan te trekken (vooral gezien de eis tweetalig (of in sommige gevallen zelfs drietalig) te zijn), in vergelijking met andere sectoren waar de lonen hoger liggen en dus meer kandidaten aantrekken. Een andere mogelijke verklaring, die we in eerdere sectorale focussen al benadrukten, is de tegenstelling tussen enerzijds de wens van sommige huidige en toekomstige werkzoekenden om naar meer stabiele en minder atypische vormen van werk uit te wijken, een wens die door de coronacrisis nog lijkt te zijn versterkt, en anderzijds de behoefte aan flexibiliteit die het werk in de bewakingssector vereist.

Overigens zijn de vertegenwoordigers van de *bewakingssector* het erover eens dat, **ondanks de veralgemening van telewerk, de vraag naar diensten in beperkte mate zal afnemen,**

zonder grote gevolgen voor de bewakingsbedrijven, te meer omdat deze zich over het algemeen aan vrij diverse activiteiten wijden en altijd de mogelijkheid zullen hebben om een deel van het personeel dat door een terugloop van de vraag naar bewaking wordt getroffen, elders in te zetten. Op lange termijn is het enige segment waarin de vertegenwoordigers van de sector grotere moeilijkheden verwachten, dat van het geldtransport. De geleidelijke vermindering of zelfs verdwijning van het gebruik van contant geld dreigt het einde te betekenen voor de werkgelegenheid in deze activiteit, die nu al slechts een zeer beperkt aantal grote spelers betreft. Op korte termijn verwachten sommige vertegenwoordigers echter een toename van het aantal faillissementen, met name bij kleine bedrijven in de sector die, ondanks het eco-

«De veiligheidssector kampt met een structureel tekort aan kandidaten. In de schoonmaaksector daarentegen neemt de vraag naar schoonmaakwerk af, deze daling zou nog versterkt kunnen worden als gevolg van telewerk en opkomst van digitalisering en robotisering.»

nomisch herstel, niet in staat zullen zijn de heffingen te betalen die de overheid eerder had besloten uit te stellen.

In de *schoonmaaksector* verwachten de vakbonden dat de **belangrijkste tijdens de crisis waargenomen ontwikkelingen zich ook na de crisis zullen voortzetten** of zelfs zullen versnellen, met name de terugloop in de vraag naar schoonmaakwerk door de veralgemening van telewerk, wat indirect tot een toename van de werkbelasting kan leiden. Bovendien was er in de sector al vóór de crisis sprake van **een vorm van robotisering van het werk** (gebruik van schrobmachines om vloeren schoon te maken

of drones om de ramen van gebouwen te lappen). De crisis heeft deze ontwikkeling nog versneld en kan gevolgen hebben voor het aanbod van banen in de sector, maar kan ook leiden tot een grotere vraag naar technische competenties voor werknemers die met deze machines moeten werken, wat de mogelijkheden voor een lager geschoold publiek om zonder voorafgaande opleiding in de sector te stappen, wel beperkt.

De crisis heeft er ook toe geleid dat de sector van de werknemers **steeds meer veelzijdigheid** verwacht. Terwijl een groot deel van de werknemers vroeger een welomschreven functie had, heeft de crisis hen in zekere zin gedwongen hun taken te vermenigvuldigen in een poging het in hun arbeidsovereenkomst vastgelegde prestatieniveau te behouden, ook al merken de vakbonden op dat de werknemers in de sector van nature zeer gehecht zijn aan hun specifieke taken. Die vermenigvuldiging van taken kan uiteindelijk leiden tot een vertienvoudiging van het

aantal arbeidscontracten om een voltijdse baan te krijgen.

Tot slot kwam bij de raadplegingen ook het belang van **de ontwikkeling van de digitalisering** voor deze twee sectoren in de toekomst naar voren. Deze transformatie gaat gepaard met nieuwe behoeften aan arbeidskrachten. Meerdere vertegenwoordigers merkten op dat werkzoekenden steeds meer compe-

tenties moeten hebben om tot de sector toe te treden of erin aan de slag te blijven, wat voor deze twee sectoren des te problematischer is omdat het aandeel laaggeschoolde werknemers, die over het algemeen niet vertrouwd zijn met nieuwe technologieën, zeer hoog is. De opleidingsbehoeften zullen dus zeer groot zijn, vooral in Brussel, waar een groot deel van de NWWZ laaggeschoold is.

Conclusie

«De tegenstrijdige evolutie van de sector in de nasleep van de crisis kan uiteindelijk een bron van zorgen zijn voor de economische activiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest»

Dit verslag belicht de gevolgen van de gezondheids crisis voor de sector van diensten aan bedrijven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Uit de analyse blijkt ook hoe moeilijk het is om deze sector volledig te omvatten, aangezien zijn perimeter geen homogene activiteitensegmenten omvat. Enerzijds bestrijken de verschillende statistische bronnen niet precies dezelfde realiteiten. Anderzijds werden de segmenten van de sector op verschillende manieren getroffen door de coronacrisis. De intrinsieke diversiteit van de sector kwam al van bij het begin van de crisis aan het licht. De gezondheidsrichtlijnen en de veralgemening van structureel telewerk maakten onmiddellijk een onderscheid tussen bepaalde segmenten: de over het algemeen hooggeschoolden uit de sectie 'Vrije beroepen, wetenschappelijke en technische activiteiten' schakelden vrij snel over op telewerk, terwijl dat voor lager geschoolde segmenten uit de sectie 'Administratieve en ondersteunende diensten' een stuk ingewikkelder was.

Derhalve konden de eerstgenoemden hun activiteiten gedurende de crisis haast normaal verderzetten. Voor de tweede groep heeft de crisis een veel negatiever effect op de activiteiten gehad.

Die dualiteit van de sector komt ook tot uiting in de evolutie van de door Actiris beheerde werkaanbiedingen. Zo ondervonden de meeste van de in het eerste deel opgenomen activiteiten in 2021 een verhoogde behoefte aan arbeidskrachten, een ontwikkeling die zich vertaalde in een toename van het aantal werkaanbiedingen in 2021, ondanks een inkrimping van het aantal werkaanbiedingen in 2020. De activiteiten van de tweede sectie daarentegen kenden sinds het begin van de crisis een negatieve evolutie, met uitzondering van de bewakingssector, waar de behoefte aan arbeidskrachten explosief steeg.

Het massale gebruik van de steunmaatregelen, zoals de tijdelijke werkloosheid wegens overmacht en het overbruggingsrecht, kan overigens dienen als een indicator van dat effect op de bedrijven van die verschillende segmenten. In die zin hebben de economische steunmaatregelen het mogelijk gemaakt het potentieel negatieve effect van de crisis binnen de perken te houden, aangezien het aantal faillissementen in de sector is gedaald. Paradoxaal genoeg ging de daling van het aantal faillissementen gepaard met een weliswaar beperkte toename van het banen-

verlies sinds begin 2020. Zonder de economische steunmaatregelen van de verschillende overheidsniveaus zou het banenverlies waarschijnlijk nog veel groter zijn geweest.

Die tegenstrijdige evolutie van de sector in de nasleep van de crisis kan uiteindelijk een bron van zorg

zijn voor de economische activiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, aangezien de meeste activiteiten die het hardst door de crisis werden getroffen, veel arbeidskansen boden voor laaggeschoolde werknemers (met uitzondering van bewakingsagenten), waardoor hun kansen om er een baan te vinden, kleiner werden.

Bibliografie

NBB (2021), [Welke invloed heeft de COVID-19-crisis op de genderongelijkheid op de arbeidsmarkt?](#), Persbericht van 8 maart 2021.

NBB (2022), [Verslag 2021](#) - Economische en financiële ontwikkelingen, 16 februari 2022.

Hoge Raad voor de Werkgelegenheid (2020), [Stand van zaken op de arbeidsmarkt in België en in de gewesten in de context van COVID-19](#), juli 2020.

Hoge Raad voor de Werkgelegenheid (2021), [Stand van zaken op de arbeidsmarkt in België en in de gewesten in de context van COVID-19](#), juli 2021.

Coppens, B., Minne, G., Piton, C., Warisse, C. (2021). [De Belgische economie in de nasleep van de COVID-19-schok](#), NBB Economisch Tijdschrift, september 2021.

Dhyne, E., Duprez, C. (2021), [Belgische ondernemingen en de COVID-19-crisis](#), 30 september 2021..

DULBEA en IGEAT (2021, oktober), [Analyse en impact van telewerk in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest](#), studieverslag, oktober 2021.

Internationaal Monetair Fonds (2020), 'A Crisis Like No Other, an Uncertain Recovery', World Economic Outlook, juni 2020.

Freyssinet, J. (2021). Verenigd Koninkrijk. Covid-19 et inégalités sur le marché du travail. *Chronique Internationale de l'IRES*, (2), 18-33.

OESO (2020), Economische Vooruitzichten van de OESO, Volume 2020, Nummer 1.

Struyven L., Goesaert T., & Vets P. (2020a), [Hotspots van tijdelijke werkloosheid, hotspots van arbeidsmarktdynamiek?](#) Sectorale impact, omvang en profiel van tijdelijke werkloosheid in de eerste maanden van de coronacrisis.

Struyven L., Goesaert T., & Vandekerckhove, T. (2020b). [Arbeidsmarktdynamiek tijdens de tweede coronagolf](#).

view.brussels (2020a), COVID-19 – [Focus detailhandel](#): Wat zijn de mogelijke gevolgen van de COVID-19-crisis voor de detailhandel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest?, Sectorale analyse- en prospectienota, december 2020.

view.brussels (2020b), COVID-19 – [Focus Horeca](#): Wat is de mogelijke impact van de COVID-19-crisis op de horeca in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest?, Analysenota en sectorale vooruitzichten, december 2020.

view.brussels (2021a), [Stand van zaken: De arbeidsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest](#), december 2021.

view.brussels (2021b), COVID-19 – [Focus Transport & Logistiek](#): Wat zijn de gevolgen van de COVID-19-crisis voor het transport en de logistiek in Brussel en de rand?, Sectorale analyse- en prospectienota, december 2021.

view.brussels (2021c), [Analyse van de knelpuntberoepen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest](#), december 2021.

Bijlagen

Bijlage 1 - Actiris-classificatie van beroepscode in verband met zakelijke diensten

Beroepscode van de Actiris-classificatie met betrekking tot diensten aan bedrijven, gegroepeerd per onderwerp met hun beroepsdomein en -subdomein

Beroepscodegroep	Beroepscode	Beroepsdomein	Beroepssubdomein
Vertaling en tolken	Tolk	A. Administratie (bedienden, secretariaat enz.)	Vertaling – Tolken
	Vertaler		
Bedienden in de privésector en callcenters	Assistent personeelsbeheer	A. Administratie (bedienden, secretariaat enz.)	Administratie – Bedienden privésector
	Incassomedewerker		
	Bediende sociale wetten en lonen (sociale secretariaten, personeelsdiensten)		
	Uitzendconsultant		
	Callcenter operator inbound		
	Verantwoordelijke callcenter		I. Beheer
Economie, boekhouding, fiscaliteit	Hulpboekhouder	A. Administratie (bedienden, secretariaat enz.)	Administratie – Bedienden privésector
	Boekhoudkundig secretariaatmedewerker		Administratie – Secretariaat / bureautica privésector
	Boekhouder	G. Economie, financiën, recht	Boekhouding, economie, fiscaliteit, vastgoed
	Fiscaal adviseur		
	Economist		
	Accountant		
	Bedrijfsrevisor		

Beroepscodegroep	Beroepscode	Beroepsdomein	Beroepssubdomein
Architectuur en meetkunde	Binnenhuisarchitect	C. Kunst – ambacht	Kunst - Schilderkunst / Beeldhouwkunst / Architectuur
	Architect	F. Bouw	Bouw - Ontwerp en techniek
	Landmeter – vastgoedexpert		
	Landmeter – topograaf		
	Stedenbouwkundige		
	Architectuurtekenaar, bouwkundig tekenaar, tekenaar openbare werken	L-P. Industrie	Industrie - Technisch tekenen
	Burgerlijk ingenieur-architect	R. Ingenieurs / toegepaste wetenschappen	Ingenieurs / toegepaste wetenschappen
Marketing, reclame en public relations	Marketingassistent / marktanalist	E. Handel en verkoopondersteuning	Marketing - public relations
	Verantwoordelijke reclame	I. Beheer	Beheer – Verantwoordelijkheid ondernemingen / project / dienst
	Verantwoordelijke marketing (marketingmanager)		
	Specialist public relations	E. Handel en verkoopondersteuning	Marketing - public relations
Recht	Jurist	G. Economie, financiën, recht	Recht
Beheeradvies, auditing en controle	Interne of externe audit (financieel aspect en human resources)	I. Beheer	Beheer – Verantwoordelijkheid ondernemingen / project / dienst
	Verantwoordelijke bedrijfsbeheer en bedrijfsorganisatie		
	Verantwoordelijke kwaliteitscontrole en methodologie		
Grootkeuken	Chef grootkeuken	J. Horeca, voeding	Horeca – Grootkeuken en fastfood
	Medewerker grootkeuken (messes en kantines)		

Beroepscodegroep	Beroepscode	Beroepsdomein	Beroepssubdomein
Ingenieurs en toegepaste wetenschappen	Burgerlijk ingenieur burgerlijke bouwkunde	R. Ingenieurs / toegepaste wetenschappen	Ingenieurs / toegepaste wetenschappen
	Industrieel ingenieur chemie of biochemie		
	Burgerlijk ingenieur elektriciteit		
	Burgerlijk ingenieur elektromechanica		
	Burgerlijk ingenieur elektronica		
	Burgerlijk ingenieur mechanica (+ hvac)		
	Industrieel ingenieur burgerlijke bouwkunde		
	Industrieel ingenieur chemie of biochemie		
	Industrieel ingenieur elektriciteit		
	Industrieel ingenieur elektromechanica		
	Industrieel ingenieur elektronica		
	Industrieel ingenieur mechanica		
	Industrieel ingenieur metallurgie		
	Geoloog		
Schoonmaak	Directeur / verantwoordelijke schoonmaakbedrijf	I. Beheer	Beheer – Directie ondernemingen / diensten
	Hoofd schoonmaakteam	W. Veiligheid, schoonmaak, milieu	Schoonmaak & dienstverlening
	Teamleider schoonmakers/ brigadier/teammedewerker/ schoonmaakinspecteur/ manusje van alles/ autowasser		

Beroepscodegroep	Beroepscode	Beroepsdomein	Beroepssubdomein
Schoonmaak	Inspecteur schoonmaakbedrijf	W. Veiligheid, schoonmaak, milieu	Schoonmaak & dienstverlening
	Ramenwasser		
	Schoonmaker		
	Industrieel reiniger (machines)		
Veiligheid	Veiligheidsagent met brevet	W. Veiligheid, schoonmaak, milieu	Veiligheid
	Veiligheidsagent zonder brevet		
	Bewaking op afstand		
	Nachtwaker		

Bron: view.brussels

Bijlage 2 - Tijdelijke werkloosheid in de diensten aan bedrijven

Aantal en aandeel van de tijdelijk werklozen onder alle Brusselse werknemers* in NACE-secties M 'Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten' en N 'Administratieve en ondersteunende diensten' - evolutie over verschillende maanden van april 2020 tot januari 2022

		M. Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten	N. Administratieve en ondersteunende diensten	Subtotaal secties M & N	Totaal BHG
apr-20	%	24,1%	56,2%	46,0%	28,9%
	aantal	5.499	27.473	32.972	96.752
sept-20	%	4,5%	16,6%	12,9%	8,5%
	aantal	1.009	8.333	9.342	28.675

		M. Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten	N. Administratieve en ondersteunende diensten	Subtotaal secties M & N	Totaal BHG
nov-20	%	6,1%	24,0%	18,3%	14,2%
	aantal	1.363	11.914	13.277	47.767
apr-21	%	4,9%	23,0%	17,4%	12,9%
	aantal	1.100	11.433	12.533	43.429
okt-21	%	1,7%	11,5%	8,5%	4,9%
	aantal	382	5.718	6.100	16.439
dec-21	%	1,8%	15,3%	11,1%	6,1%
	aantal	410	7.590	8.000	20.534
jan-22**	%	1,8%	17,6%	12,7%	7,2%
	aantal	403	8.738	9.141	24.155

Bronnen: RVA, RSZ, Berekeningen BISA en view.brussels

* Het aandeel van tijdelijke werkloosheid werd berekend op het aantal banen in de beschikbare kwartalen voor de gegevens van 2020 en op het aantal banen in het 4e kwartaal 2020 voor de gegevens van 2021 en 2022.

** De cijfers van de tijdelijke werkloosheid voor januari 2022 zijn nog voorlopig. De definitieve cijfers zullen naar verwachting iets hoger zijn dan de hier voorgestelde cijfers.

Bijlage 3 - Profiel van tijdelijk werkloze werknemers in de diensten aan bedrijven

Aandeel van de tijdelijk werklozen in het aantal werknemers* in de NACE-secties betreffende diensten aan bedrijven in het BHG volgens geslacht en leeftijdsgroep – april 2020 en januari 2022**

Gedomicilieerd in het BHG		M. Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten				N. Administratieve en ondersteunende diensten				Totaal BHG			
		april 2020		januari 2022**		april 2021		januari 2022**		april 2022		januari 2022**	
		%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A
Volgens geslacht	Mannen	23,4%	2.696	1,9%	211	39,2%	7.012	11,3%	2.083	29,6%	49.358	7,5%	12.476
	Vrouwen	24,9%	2.803	1,7%	192	66,0%	20.461	21,3%	6.655	28,2%	47.394	6,9%	11.679
Volgens leeftijdsgroep	< 25 jaar	32,1%	295	1,7%	13	47,7%	1.177	10,6%	283	41,5%	6.708	5,8%	932
	25-34 jaar	24,9%	2.818	1,8%	196	52,2%	6.357	24,3%	2.995	29,6%	30.734	9,0%	9.279
	35-49 jaar	22,3%	1.631	1,4%	104	60,1%	12.548	13,7%	2.860	29,2%	38.032	5,5%	7.178
	50 jaar+	23,0%	755	2,7%	90	55,3%	7.391	19,0%	2.600	25,1%	21.278	7,9%	6.766
Totaal		24,1%	5.499	1,8%	403	56,2%	27.473	17,6%	8.738	28,9%	96.752	7,2%	24.155

Bronnen: RVA, RSZ, Berekeningen BISA en view.brussels

* Het aandeel van tijdelijke werkloosheid werd berekend op het aantal banen in het 2e kwartaal van 2020 voor april 2020 en het 4e kwartaal van 2020 voor januari 2022.

** De cijfers van de tijdelijke werkloosheid voor januari 2022 zijn nog voorlopig. De definitieve cijfers zullen naar verwachting iets hoger zijn dan de hier voorgestelde cijfers.

Bijlage 4 - Zelfstandigen in hoofdberoep met overbruggingsrecht volgens geslacht in de sector van diensten aan bedrijven

Aantal en aandeel* van de zelfstandigen in hoofdberoep die gebruik maakten van het overbruggingsrecht in de sector van diensten aan bedrijven** in het Brussels Gewest volgens geslacht (woonplaats, situatie in 03/2022) – april en september 2020, januari en oktober 2021 en januari 2022

	Geslacht	Diensten aan bedrijven		BHG		Aandeel van diensten aan bedrijven
		Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel	
apr-20	Mannen	3.888	40,6%	36.812	57,4%	10,6%
	Vrouwen	1.844	44,5%	12.017	51,1%	15,3%
	Totaal	5.732	41,7%	48.829	55,7%	11,7%
sept-20	Mannen	346	3,6%	7.352	11,5%	4,7%
	Vrouwen	200	4,8%	3.025	12,9%	6,6%
	Totaal	546	4,0%	10.377	11,8%	5,3%
jan-21	Mannen	572	6,0%	10.602	16,5%	5,4%
	Vrouwen	298	7,2%	4.498	19,1%	6,6%
	Totaal	870	6,3%	15.100	17,2%	5,8%
okt-21	Mannen	145	1,5%	2.099	3,3%	6,9%
	Vrouwen	61	1,5%	620	2,6%	9,8%
	Totaal	206	1,5%	2.719	3,1%	7,6%
jan-22	Mannen	111	1,2%	1.867	2,9%	5,9%
	Vrouwen	62	1,5%	645	2,7%	9,6%
	Totaal	173	1,3%	2.512	2,9%	6,9%

Bronnen: RSVZ, berekeningen view.brussels en BISA

* Aandeel berekend op het aantal zelfstandigen in hoofdberoep op 1 januari 2021

**Beroepen in de sector van diensten aan bedrijven, geselecteerd en nader omschreven in punt 1.3

